

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 500 fr. per jaar

Postcheckrekening Nr 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

OPENBARE INSTELLINGEN

Ieder jurist weet dat, in België, steeds meer openbare instellingen tot stand komen en ieder advocaat heeft ondervonden hoe de grote verscheidenheid van de statuten ervan steeds dezelfde moeilijke vragen doet oprijzen : Geldt het een openbaar of een privé organisme ? Wie is bevoegd, Rechtbank of Raad van State ? Is het personeel statutair of contractueel verbonden ? Gaat het administratieve contracten aan of burgerrechtelijke verbintenissen ? Kan een commerciële onderneming een administratieve autoriteit zijn voor de toepassing van artikel 9 van de wet op de Raad van State ? Kan dit ook zijn zelfs wanneer de commerciële onderneming een privé-instelling is ?

Bij al deze vragen zal de jurist terugdenken aan een van de « famosissimae quaestiones » : het onderscheid publiek recht - privaat recht. Inst. I, 1, 4 « huius studii duae sunt positiones, publicum et privatum; Publicum ius est quod ad statum rei Romanae spectat, privatum quod ad singulorum utilitatem ».

Famosissima quaestio, want, indien we van Ulpianus (D.I.1.1,2) en, vroeger, misschien van Cicero (1), het principe van een verdeling in duae positiones hebben gekregen, waarop in de ganse Middeleeuwen, de Moderne Tijden en na 1789 de rechtsgeleerden hun wetenschap hebben bot gevierd, toch ondervonden we tot heden dat Rome ons alléén voor de tweede van beide disciplinen nl. het Privaat Recht klare en duidelijke regels heeft nagelaten met wel omschreven grenzen. Daarom, onder meer, biedt het Publiek Recht geen duidelijke inhoud. Geschiedenis en politiek hebben het begrip geboetseerd zodanig dat uiteindelijk het Administratief Recht, product van de Liberale Staat, aan onze generatie werd toevertrouwd als iets volmaakt. Men dacht dat de famosissima quaestio was opgelost.

Helaas, de ideologie veranderde en de steeds verdere uitbreiding van de staatsinmenging op economisch en sociaal gebied doet opnieuw de vraag oprijzen waar het administratief recht *stilhoudt* in zijn opmars en tot waar het nog het domein van het privaat recht erkent. Treffend is dat men zich vroeger de vraag stelde waar het domein van het administratief recht begon...

Men denke aan de sociale zekerheid, die gans gericht is op het gezin en niet meer op het individu, met de invloed ervan op het erfrecht en het wettelijk huwelijk.

Bij overlijden van het gezinshoofd blijft de sociale zekerheid ten bate van de weduwe (en bijzit ?) en kinderen (onwettige en overspelige ook ?) werken zonder beroep te doen op het burgerlijk wetboek, zelfs indruisend tegen dit wetboek (2).

In deze bijdrage zal er gehandeld worden over een van de verschijnselen eigen aan de « opmars van het administratief recht », de openbare instelling, en dit naar aanleiding van het arrest van het Hof van Cassatie, dd. 29 april 1959 (Pas. I, 1000).

* * *

Het arrest is het tweede dat gevelde wordt tussen partijen, Nationale Maatschappij voor Waterdistributie en de Nationale Dienst voor Sociale Voorzorg over dezelfde eis van laatstgenoemde : betalen van achterstallige bijdragen.

De Nationale Dienst betoogt ter gelegenheid van het eerste arrest (Cas. 2-12-54, J.T. 1955, 360) dat de Nationale Maatschappij voor Waterdistributie geen openbare instelling is en derhalve dat het personeel ervan contractueel verbonden is, wat toepassing met zich meebrengt van artikel 2 van de besluitwet van 28-12-1944.

Het Hof weerlegt dit en besluit dat de maatschappij voor waterdistributie wél een openbare instelling is.

In het tweede proces betoogt de Nationale Dienst dat, indien het waar is — *res iudicata* — dat de maatschappij voor waterdistributie een openbare instelling is, het daarom niet noodzakelijk is dat haar personeel statutair verbonden is. Integendeel, meent de Nationale Dienst dat er wel degelijk een contract van dienstverhuring bestaat tussen de maatschappij en haar personeel.

Neen, zegt ditmaal het Hof van Cassatie, een openbare instelling kan zowel een statuut opleggen aan zijn personeel als een dienstcontract aangaan. De organieke wet die in de openbare instelling opricht, beslist hierover. In casu, werd reglementair vastgesteld welke de werkvoorwaarden van het personeel zijn. Artikel 2 van de Besluitwet van 28-12-1944 is dus, ook ditmaal, niet van toepassing.

* * *

1. Bij het lezen van beide arresten, wordt ons een

eerste beschouwing ingegeven door de gebruikte terminologie. In Cass. 2-12-54 spreekt het Hof van « Openbare Instelling » in Cass. 29-2-60 van « vereniging van publiek recht » om de nationale maatschappij voor waterdistributie te noemen.

De doctrine heeft gepoogd in de verscheidenheid van statuten (3), die men vaststelt bij de openbare organismen, een lijn te vinden om een algemene theorie van de openbare instellingen op te bouwen. Deze studies hebben geleid tot het voorontwerp van wet door het Belgisch Instituut voor administratieve wetenschappen opgesteld en hernomen, met wijzigingen, in het wetsvoorstel van Senator Moyersoen (4), dat de bedoeling had het juridisch statuut van de openbare instellingen eenvormig te maken om vervolgens de betrekkingen te bepalen, die moeten bestaan tussen hen en het centrale gezag.

Aldus werden drie soorten van openbare instellingen bepaald: het gepersonaliseerd bestuur, de openbare instelling, de vereniging van publiek recht.

Het *gepersonaliseerd bestuur* is de dienst opgericht als publieke persoon, onderscheiden van deze van de Staat: het is onderworpen aan het hiërarchisch gezag van de Minister die het departement leidt waarvan het afhangt. Er heeft een deconcentratie plaats, maar geen decentralisatie. Het gepersonaliseerd bestuur heeft een eigen patrimonium, dat in zekere mate beheerd wordt in de vormen van het burgerlijk- of handelsrecht. Dit bestuur blijft evenwel rechtstreeks beheerd door het centraal bestuur, niettegenstaande de eigen rechtspersoonlijkheid. (Bv. de Regie van Telegraaf en Telefoon.)

De *openbare instelling* is de dienst, door de wet voorzien van beheersorganen met eigen beslissingsmacht en uitsluitend onderworpen aan de voogdij van de bevoegde minister. Ze hebben rechtspersoonlijkheid en handelen in eigen naam en niet meer in naam van de Staat. Er is decentralisatie en niet meer alleen deconcentratie.

De *Vereniging van Publiek Recht* is een publieke persoon samengesteld uit publieke personen of uit publieke en private personen, tot het beheer van een dienst en onderworpen aan de voogdij van de bevoegde minister. Er is hier een contractuele oorsprong van de instelling waar te nemen. In tegenstelling met de openbare instelling, wordt zij opgericht door middel van een associatie en niet door middel van een stichting, d.i. affectatie van een kapitaal voor het bereiken van een bepaald doel.

Een vierde soort openbaar organisme moet evenwel nog vermeld, in ons recht ingevoerd na het indienen van het wetsvoorstel Moyersoen en ook betiteld door de wetgever als openbare instelling, met eigen rechtspersoonlijkheid en financiële autonomie. Het zijn de consultatieve raden. Zo werden door de wet van 20 september 1948, onder de benaming « openbare instelling » (artikelen 1 en 6) de Centrale Raad voor Economie en Professionele Raden opgericht. Eveneens wordt door de wet van 29 mei 1952, de Nationale Arbeidsraad, « openbare instelling » (art. 1) ingesteld en door de wet van 2 mei 1949 — ditmaal zonder uitdrukkelijke benaming van openbare instelling — de Hoge Raad van de Middenstand (5).

We kunnen in deze laatste organismen elementen ontwaren die ze gemeen hebben met elk van de drie andere vormen van openbare instellingen. Met het gepersonaliseerd bestuur hebben ze gemeen dat hun werking eerder wijst op deconcentratie van de bevoegdheden van het centraal bestuur dan op decentralisatie. Ze hebben immers geen eigen beslissings-

machten en dienen enkel om aan de beslissende overheid advies te geven; ze verzekeren het aan de beslissing voorafgaand informatief werk van de overheid. Met de openbare instelling hebben ze gemeen dat ze slechts aan de voogdij van het centraal bestuur zijn onderworpen en niet aan het hiërarchisch gezag. Ze zijn evenwel niet opgericht door middel van een stichting. Hun budget wordt autonoom beheerd maar is globaal ingeschreven in het budget van het departement dat ze bijstaan. Met de vereniging van publiek recht hebben ze slechts een analogie gemeen, nl. dat verschillende belangengroepen in deze raden samenwerken, evenwel niet op grond van een (contractuele) associatie, vermits de vertegenwoordigers ervan door de Koning benoemd worden op voorstel van deze belangengroepen.

Men mag dus de openbare instelling, *sensu lato*, die de vier vormen hierboven beschreven omvat, niet verwarren met de openbare instelling, *sensu stricto*, die één van deze vier vormen is.

Vermelden we nog, om volledig te zijn, de gemengde economische vennootschap (*société d'économie mixte*), aandelenvennootschap waarin een deel van de aandelen aan de Staat toebehoren, bv. de Nationale Bank van België. Ik geloof niet dat het Administratief Recht, reeds vaste voet heeft gekregen in deze vennootschappen. Hun juridisch statuut is evenwel een eigen studie waard.

Het Hof van Cassatie, dat duidelijk deze hierboven uiteengezette doctrine aankleeft, rangschikt de Nationale Maatschappij voor Waterdistributie als een vereniging van publiek recht. Ze is inderdaad een associatie van Staat, Provincies en Gemeenten. De mogelijkheid wordt door de wet van 26-8-1913 opengelet voor private personen om aandelen te nemen; naar mijn weten is deze mogelijkheid niet benut, te meer dat de maatschappij het kapitaal niet bezoldigt.

II. Een tweede beschouwing sluit meer bepaald aan bij Cass. 2-12-54, waarin de vraag behandeld wordt naar de criteria van onderscheid tussen openbare en private instellingen (6).

a) Men heeft, ten eerste, de benaming zelve door de wetgever aan het organisme gegeven (7).

Maar we hebben gezien dat, in de huidige stand van de wetgeving, slechts de openbare instelling, *sensu lato*, gekend is en dat het wetsvoorstel Moyersoen, tot op heden, een... voorstel is gebleven.

De enkele aanduiding door de wetgever van de benaming « openbare instelling » geeft dus geen klaarheid (8). Daarbij moeten we wijzen op het feit dat er gevaar bestaat niet steeds het onderscheid te maken in de terminologie tussen « openbare instelling » en « instelling van openbaar nut » (9). Deze laatste zijn privé-instellingen door particulieren opgericht door middel van een stichting, buiten de administratie, om een doel van algemeen nut na te streven.

Buiten deze wettelijke kwalificatie kan alleen nagegaan in elk concreet geval, volgens de inhoud van de organieke wet, of men voor een openbare instelling staat en welk soort ervan, naar het onderscheid hierboven beschreven, m.a.w. door de wil van de wetgever na te gaan.

b) Door de ontleding van de statuten van de verschillende organismen hebben de rechtspraak en de doctrine andere criteria blootgelegd (10):

— het ontstaan en het tenietgaan van de instelling, nl. door de wetgever opgericht of afgeschaft (11);

— het doel van de instelling, nastreven van een openbaar nut, uitoefenen van een openbare dienst;

— het vaststellen dat het organisme aan de administratieve voogdij is onderworpen;

— de hoedanigheid van administratieve overheid, die men bij het organisme vaststelt.

Rechtspraak en doctrine zijn het er niet over eens of het criterium van *ondergeschiktheid* (12) dan wel het criterium van deelname in het *openbaar gezag* (13) beslissend is om een organisme al dan niet als zijnde openbaar en dus als « administratieve overheid » te beschouwen. Immers, het criterium gehaald uit het doel van algemeen nut of zelfs van openbare dienst volstaat niet, vermits instellingen van openbaar nut ook dit doel nastreven en dat een openbare dienst kan verzekerd worden door een privé-persoon, na concessie (virtuele openbare dienst) (14). We zullen straks dit criterium als subsidiair zien optreden.

Het belang van het onderscheid is pas voor goed aan het licht gekomen na het arrest nr. 97 inzake Bonheure, door de Raad van State geveld op 13 juli 1949. Hiervóór hield men zich aan de theorie van Henri Rolin, in *Répertoire Pratique*, v° *Etablissements publics* uiteengezet: de vorm waarin een organisme was opgericht werd als determinerend aangezien. Was de instelling opgericht in de privaatrechtelijke vorm van een vennootschap, dan kon er geen sprake zijn van administratieve overheid.

Het arrest Bonheure van 13-7-49 vermeldt integendeel: « Overwegende dat de administratieve overheid haar karakter niet zou verliezen wanneer zij opgericht werd onder een vorm van privaat recht en, naast middelen van administratieve aard, bij haar werking, gebruikt maakt van middelen van privaat recht. »

Vandaar dat de vraag in het strijdperk werd geworpen: welke criteria dan?...

In een arrest van 8 februari 1952, heeft het Hof van Cassatie, met klem, het criterium deelname in het openbaar gezag onderlijnd voor wat betreft de N.M.B.S. (ook het proces Bonheure werd gevoerd tegen de N.M.B.S.): « ... ces éléments (nl. de staatsinmenging en controle) ne suffisent cependant pas pour en faire une administration publique, caractérisée notamment par une participation à l'exercice du pouvoir public. » Dit was ook de traditionele rechtspraak van het Hof van Cassatie (15). In het hier besproken arrest van 2 december 1954 schijnt men een ommekeer vast te stellen in de rechtspraak van het Hof dat nu, eerder uit de ondergeschiktheid van de Nationale Maatschappij voor Waterdistributie aan de Staat, argument haalt om deze maatschappij als een openbare instelling te bestempelen.

Belangrijke constatacie: het is de « staatsinmenging », de ondergeschiktheid aan de staatscontrole, die het openbaar karakter van een organisme bepaalt en hierin het privaatrecht achteruit duwt. Het is niet meer het feit dat een organisme, normaal van privaat recht, vermits het handelsdaden stelt, éerst als een administratieve autoriteit wordt erkend, dat doet beslissen of men voor een openbare instelling staat. Het administratief recht is dus niet beperkt, heeft geen wel omljnd domein waarin men zich moet bevinden opdat het toepasselijk zou zijn. Integendeel, het dringt zich overal op, samen met de staatsinmenging.

Het praktisch belang van het onderscheid wordt in het arrest van 12 juni 1956 van de Raad van State aangetoond (16) waar het beslist dat de hoedanigheid van administratieve overheid noodzakelijk *gevolg* is van de hoedanigheid van openbare instelling.

Beide criteria, ondergeschiktheid aan de staat en deelname in het openbaar gezag hebben, mijns inziens, hun belang. De verscheidenheid van statuten van de openbare instellingen laat niet toe zich tot één crite-

rium te beperken. Het laatste criterium, wanneer het duidelijk tot uiting komt, moet evenwel als determinerend aangezien worden (17). Inderdaad zijn alle privé-organismen en meer bepaald de instellingen van openbaar nut en het privé-beheer van openbare diensten (*gestion privée des services publics*) (14), onderworpen aan administratieve controle. Het criterium van ondergeschiktheid geldt alleen met volle betrouwbaarheid voor die openbare instellingen, die men « gepersonaliseerde besturen » heeft genoemd. Wanneer men een hiërarchische ondergeschiktheid vaststelt aan de uitvoerende macht kan men niet meer twijfelen.

Maar evenmin kan men twijfelen (18) wanneer men constateert dat een bepaald organisme, met eigen rechtspersoonlijkheid door de wetgever opgericht, over bepaalde voorrechten van de openbare macht beschikt, zoals bv. het recht om te onteigenen, het recht om bepaalde erfdienstbaarheden op te leggen, dan mag men besluiten dat dit organisme een openbare instelling is, gepersonaliseerd bestuur, openbare instelling of vereniging van publiek recht, naar gelang de wijze van oprichting, hetzij hiërarchisch onderworpen aan het bestuur, hetzij door middel van een stichting of door een associatie.

Deze voorrechten zijn natuurlijk beperkt tot wat noodzakelijk is om het doel van de instelling te verwezenlijken (19).

Wanneer de wetgever aan een organisme de bevoegdheid geeft om het statuut van zijn personeel eenzijdig op te leggen, reglementair vast te stellen, schijnt het mij dat hierdoor een administratieve autoriteit wordt erkend, daar waar in een organisme van privaat recht de arbeidsvoorwaarden door vrije wilsbeschikking worden vastgelegd (20). Aldus ook en met meer zekerheid (21) wanneer het organisme de bevoegdheid krijgt om in eigen naam te onteigenen om reden van openbaar nut, om erfdienstbaarheden te vestigen, om te verbaliseren, om sancties op te leggen.

Op grond van ditzelfde criterium kan men ook aan nemen dat de consultatieve raden met rechtspersoonlijkheid, warover meer hierboven, administratieve overheden zijn; ze delen in het beheer van de openbare zaak (22), doordat ze de officiële woordvoerders zijn bij de regering van de economische en sociale belangen van het land. Ze nemen deel, al is het raadgevend — maar dikwijls verplicht raadgevend — (23) in het tot stand komen van een reglementering. Daarbij hebben bv. de professionele raden het recht « onverminderd de straffen voorzien bij artikel 31 », zelf de nodige onderzoeksmaatregelen te treffen bij de ondernemingshoofden, die nalaten of weigeren vrijwillig de gewenste inlichtingen te verstrekken. Deze opzoekingen gebeuren door beëdigde beambten van hun secretariaat, die de eed voorzien door het decreet van 20-7-1831 afleggen (24).

Hier moeten we wijzen op enkele onderscheiden, die hun belang kunnen hebben.

Het erkennen van administratieve autoriteit is alleen een criterium van onderscheid tussen openbare organismen en privé-organismen; het is geen criterium dat volstaat om een openbare instelling te erkennen: indien het waar is dat een « openbare » instelling tevens een administratieve overheid is, is het niet waar dat alle administratieve overheden openbare « instellingen » zijn.

Men moet ook het onderscheid maken tussen « genieten » van de openbare macht en « uitoefenen » van de openbare macht. Zo kan een onteigening, nagestreefd door een administratieve overheid, staat, provincie, gemeente, uiteindelijk ten bate komen van een instelling van openbaar nut, privé-persoon. Dit laat

niet toe te besluiten dat deze privé-instelling deelneemt in het openbaar gezag. Evenmin is het de aannemer van een geconcedeerde openbare vervoerdienst die de tarieven eenzijdig oplegt aan de verbruikers; dit gebeurt door het openbaar gezag zelf.

III. De «opdringerigheid» van het administratief recht geeft ons stof voor een derde beschouwing.

Wanneer een privé-organisme gelast met het beheer van een openbare dienst, tevens bevoegdheden krijgt waarvan hierboven sprake, dan stelt zich de vraag of dit organisme wordt omgevormd in een openbare instelling, dan wel of het alleen bij tussenpozen de hoedanigheid van administratieve overheid aanneemt, nl. alleen wanneer het gebruik maakt van het openbaar gezag.

Het Hof van Cassatie verkiest de eerste oplossing; het organisme wordt een openbare instelling ⁽²⁵⁾. De Raad van State beslist hetzelfde ⁽²⁶⁾. In het arrest van de Raad van State van 10-4-54 (de Leener t/ Belg. Kongo en C.F.L.) wordt de hoedanigheid van administratieve overheid erkend van een privé-maatschappij (Compagnie des Chemins de Fer des Grands Lacs), omdat een decreet, gevolg van een overeenkomst, de bevoegdheden van de bewaarder der grondtitels (Kongolees functionaris), in het mijngebied aan de maatschappij geconcedeerd, aan deze maatschappij zelf toevertrouwt.

In zijn bespreking van het arrest de Leener ⁽²⁷⁾ meent J. A. Putzeys de tweede oplossing te moeten voorstaan.

Misschien kan men de oplossing vinden in het constateren waarin de hoofdbedrijvigheid ligt van het organisme: openbare dienst verzekeren of eigen baat. Aldus hebben Hof van Cassatie en Raad van State gelijk voor wat betreft de Compensatiekas voor Gezinsvergoedingen, bij voorbeeld, en kan men ook verdedigen dat de C.F.L. alleen occasioneel als administratieve overheid optreedt en dat nl. alleen de daden van hun ambtenaar die de bevoegdheden van de bewaarder der grondtitels uitoefent, administratieve daden zijn.

Het criterium openbare dienst wordt dus als subsidiair aangewend om openbare instellingen van de privé-instellingen te onderscheiden. Het hoofdcriterium lijkt ons de hoedanigheid te zijn van administratieve overheid, door de organieke wet impliciet aan het organisme toegekend, samen met het criterium van ondergeschiktheid aan de Staat ⁽²⁸⁾.

Dit alles heeft zijn belang voor de toepassing van artikel 9 van de wet van 23 december 1946 op de bevoegdheid van de Raad van State.

IV. Een vierde beschouwing wijden we nu aan de vraag of het personeel van een openbare instelling statutair of contractueel verbonden is. Dit is de vraag gesteld voor het Hof van Cassatie, waarover arrest van 29-4-1960.

Terecht zegt het Hof dat het openbaar organisme hiervoor vrij de keuze heeft en hierover zelf beslist, tenzij de organieke wet, die de instelling opricht, er anders over beslist. Het is logisch dat een instelling met rechtspersoonlijkheid en eigen beheer beslist hoe het zijn personeel zal aanwerven. En dat het dit op statutaire wijze kan doen vloeit voort uit zijn hoedanigheid van administratieve overheid. Ook kan het beide manieren gebruiken ⁽²⁹⁾. Het belang van het antwoord ziet men dadelijk wanneer men dient te weten of een betwisting een administratief of een gerechtelijk geschil is, wanneer men moeten weten of de Werkrechtensraad bevoegd is, of dit personeel mag deel uitmaken van deze jurisdictie.

Het probleem houdt ook verband met de controle van de Staat op de openbare organismen. De wet van 16-3-54 betreffende de controle op zekere organismen van openbaar nut, gelast de Koning het kader en de statuten van bepaalde openbare organismen (categorieën A en B) vast te stellen. Deze uitvoeringsmaatregel is evenwel nog niet verschenen. Zo beslist dan ook de Raad van State op 12-1-60 ⁽³⁰⁾, dat dit nalaten niet voor gevolg heeft de instelling en haar personeel zonder wederkerige verbintenissen te laten; dat integendeel, de toestand van dit personeel beheerst wordt door de algemene principes van het statuut van het staatspersoneel. Op 26-6-59 ⁽³¹⁾ had de Raad van State besloten dat het personeel van een openbare instelling niet ex officio kon aanspraak maken op het voorrecht van een regime van publiek recht. Het ontbreken van een koninklijke uitvoeringsmaatregel voor art. 11 van de wet van 16-3-54 heeft voor gevolg dat het personeel onder het regime van het dienstverhuuringscontract blijft geplaatst.

Het verschil tussen beide arresten bestaat erin dat in het eerste geval helemaal geen beschikkingen bestonden over het regime van het personeel, terwijl in het tweede geval de beheerraad reeds vroeger besloten had zijn personeel contractueel aan te werven. Deze toestand blijft van kracht zolang de wet van 16-3-54 niet uitgevoerd is. De keuze door de instelling te doen kan stilzwijgend gebeuren. Aldus wordt aangezien zich in een reglementaire situatie te bevinden, het personeelslid dat van overheidswege van de ene exploitatiezetel naar een andere wordt overgeplaatst ⁽³²⁾.

Het principe schijnt dus wel te zijn dat het personeel van de openbare instellingen van het statutaire regime geniet. Dit is zeker zo wanneer de organieke wet het beslist, wanneer de openbare instelling onder toepassing valt van de wet van 16-3-54, of nog wanneer de organieke wet de keus overlaat aan het organisme zelf en deze keus werkelijk wordt uitgeoefend.

Daarom is het logisch, bij stilzwijgen van de wet en van de beheersorganen van de instelling, de algemene principes van het statutaire regime toe te passen. Alleen zal men de regels van het dienstverhuuringscontract toepassen wanneer het organisme, hiertoe gemachtigd, voor dit regime stelling neemt.

Het spreekt vanzelf dat de mindere of meerdere vrijheid die hierin aan een openbare instelling wordt gelaten een weergave is van de mindere of meerdere mate waarin het organisme aan de voogdij van de staat is onderworpen ⁽³³⁾.

Het is, wat betreft onafhankelijkheid, belangrijk te weten hoe men zijn doel zal bereiken en welk personeel men hiertoe — en op welke manier — zal aanwenden. Het laatste woord ligt hier niet bij de benoemingsmacht maar wel bij hem die het kader en het statuut vastlegt waaraan de benoemende overheid zal gebonden zijn. Instellingen die zelf hun kader en het statuut er voor mogen vaststellen, zijn dus meer autonoom, zelfs indien zekere benoemingen door de regering worden gedaan, dan de instellingen, die zelf mogen benoemen maar gebonden zijn aan een statuut door de regering opgelegd. Aldus vinden we in de verscheidene organieke wetten, die openbare instellingen oprichten, zowel de vereniging bij het beheersorgaan van het benoemingsrecht en van het recht om het statuut van het personeel vast te stellen als de splitsing van deze twee bevoegdheden; hetzij het statuut door de centrale macht wordt opgesteld en de benoemingsmacht bij het beheersorgaan ligt, hetzij het statuut wordt opgesteld, vrij of mits goedkeuring, door de beheerraad — waarin dan de staats-

invloed groter of kleiner is — en de benoemingsmacht bij het uitvoerend orgaan van de instelling berust.

Wat nu de Nationale Maatschappij voor Waterdistributie betreft, ligt het arrest van Cassatie, dat we hier als vertrekpunt voor deze beschouwingen citeerden, in de lijn van de rechtspraak van de Raad van State, die we zoëven bestudeerden. In deze openbare instelling heeft het beheersorgaan de bevoegdheid gekregen door de organieke wet van 26-8-1913 om de keuze te doen tussen reglementair of contractueel verband voor het personeel en daarenboven de bevoegdheid gekregen zelf het statuut op te stellen en haar personeel te benoemen.

* * *

Men kan zien dat de Famosa quaestio van het onderscheid tussen het publiek recht en het privaat recht minder dan ooit opgelost is, dat we eerder in een periode zijn van langzame « overwoekering » van het privaat recht door het publiek recht.

Het kan de moeite lonen na te gaan in hoeverre het verschijnsel van de nationalisatie waarover we het vroeger hadden ⁽³⁴⁾, hieraan medewerkt of integendeel van aard is aan het privaat recht de kans te geven een tegenoffensief in te zetten. Wat zeker is, is dat de openbare instellingen, die voortvloeien uit een nationalisatie niets meer gemeen hebben met de rechtsfiguur waarover we het hierboven hadden.

In België zijn we echter nog zo ver niet, dat we de vergelijking aan de hand van ons eigen recht kunnen maken.

Wat biedt de toekomst?

LODE DE WILDE,
Substituut Procureur des Konings.

(1) De part. orat. 37, 131, « Scriptorum autem privatum aliud est (ius) publicum aliud. Publicum: lex, senatus consultum, foedus. Privatum tabulae, pactum conventum, stipulatio. » Het onderscheid wordt hier gemaakt naar de bron en niet naar het voorwerp of de inhoud van het recht.

(2) Zie hierover Prof. *Simone David*: « La sécurité Sociale, facteur de transformation du droit privé, en particulier du droit de la famille, » in *Annales de la Faculté de Droit de Liège*, 1957.

(3) *R. Senelle*, « de Eerste Minister en de Administratie » in *R.W.* 1958-59, kol. 1225, en meer bepaald 1233; *Buttgenbach, Manuel*, n° 205; *Waline, Traité*, p. 256: « La notion d'établissement public est une notion générique plutôt que spécifique ».

(4) *Parl. doc. — Senaat* — n° 289, 1948-1949; *Buttgenbach, Manuel*, n° 197-198; *Wigny, Principes généraux*, 1949, p. 32.

(5) Het nut van deze eigen rechtspersoonlijkheid wordt betwist en de « abusieve » betiteling van openbare instelling aangeklaagd door Professor *Buttgenbach*, « *Théorie générale...* », n° 443-444.

(6) *J.T.* 1955, 360.

(7) bv. wet van 11 oct. 1919, art. 2; wet van 20 sept. 1948, enz.; *R.v.St.* 12-6-1956, *J.T.* 1957, 22.

(8) en zeker niet sinds de wet van 20 sept. 1948; zie ook *B.W.* art. 910, 940, 1596, 1712, 2045; *Vauthier, Précis*, 1950, I, 250; Zie ook *K. Besl.*, n° 42 van 5 jan. 1957 dat in art. 1 de woorden « Publiekrechtelijk persoon » « individualité de droit public » gebruikt.

(9) *Aldus* spreekt *Senelle* (o.c.) verscheidene keren van instellingen van openbaar nut waar hij klaarblijkelijk « openbare instellingen » bedoelde, aldus ook in arrest *R.v.St.*, n° 7205, van 4-9-1959.

(10) Zie ook *Cyr. Cambier*, nota in *J.T.* 1949, 641.

(11) *Cas.* 2-12-54, hier besproken; *Buttgenbach, Manuel* n° 209. De Uitvoerende macht kan eveneens tot de op-richting ervan overgaan binnen het kader van een mach-tingswet.

(12) *J.A. Putzeys*, nota sub *Cas.* 2-12-54, *J.T.* 1955, 361; *Cyr Cambier* nota *J.T.* 1949, 641; *Buttgenbach*, « *les Modes de gestion...* », 1942, n° 38-39; *R.v.St.* n° 97, *Bonheure*, 13-7-49, *Tijdschr. Bestuurw.* + nota *De Visschere*; *R.v.St.* n° 6063-6064, 11-2-58; *R.v.St.* n° 4950, 7-10-55.

(13) *Cas.* 8-2-52, *RJDA* 1952, 144 + nota contra *Buttgenbach*. *R.v.St.* n° 1069, 6-10-51, bevestigd in *Cas.* 26-3-52, *RJDA* 1953, 69; *R.v.St.* 10-4-54 de *Leener RJDA*, 1954, 175; *R.v.St.* n° 7559-7560, 22-1-60. *Odent*, *Le contentieux administratif*, Paris, 1949, p. 82; *Ep. Spiliotopoulos*, *La distinction des institutions publiques et des institutions privées en droit français*, Thèse, Paris 1959, p. 9. *H. Buch*, *Le controle juridictionnel des actes administratifs* *JT*, 1957, p. 3.

(14) *Buttgenbach*, « *Théorie générale des modes...* » 1959, n° 18, 450 en vlg.

(15) 26-4-1894, *Pas. I.* 188; 18-2-32, *Pas. I.* 72; 1-10-36, *Pas. I.* 368.

(16) *J.T.* 1957, 22.

(17) *Ep. Spiliotopoulos*, o.c. p. 9.

(18) *Waline, Traité*, p. 249.

(19) *Buttgenbach, Manuel* n° 210.

(20) Arrest *Bonheure*, reeds vermeld.

(21) *Concl. Adv. Gen. Mahaux* voor *Cas.* 29-4-60, *Pas. I.* 1000; *Cas.* 2-12-54, reeds vermeld.

(22) *Analogie parl. doc. — senaat* — 1936-37, n° 200.

(23) *Art. 6 en 9 wet van 20-9-48.*

(24) *Art. 10 al. 3, 12 al. 7 en art. 31, wet van 20-9-48.*

(25) *Cass.* 19-2-42, *RJDA* 1946, 15 + nota *Lespès* en kritiek *Buttgenbach* in « *théorie générale...* », n° 383bis. *Cas.* 2-3-1936, *Pas. I.* 170.

(26) *R.v.St.* n° 7806 van 13-4-60; *R.v.St.*, n° 5707 van 18-6-37.

(27) *J.A. Putzeys*, nota in *RJDA*, 1954, p. 181.

(28) Het zou ons te ver leiden hier nog het begrip « openbare dienst » te bespreken, dat zoveel voor- als tegenstanders kent. « La notion de service public est une de celles, qui, doctrinalement, est la plus difficile à saisir » schrijft *Odent* in « *Le contentieux administratif* », Paris, 1949, p. 82.

(29) *R.v.St.*, n° 7526, *Debra*, van 8-1-60; *R.v.St.*, n° 7298 van 16-10-59.

(30) N° 7140 van 12-1-60.

(31) N° 7180 van 29-6-59.

(32) Arrest *De Greef*, n° 7182, van 26-6-59.

(33) Zie hierover meer in *Ch. Huberlant*, « la situation juridique du personnel des institutions parastatales », overdruk uit *RJDA*, *Larcier* 1960.

(34) Zie *R.W.*, n° 23, 1960-61.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 24 januari 1961.

Voorzitter: M. Bayot.

Raadsheer-verslaggever: M. Halleman.

Advokaat-generaal: M. Mahaux.

Lastgeving. — Vereiste voor de soevereine beoordeling van de draagwijdte ervan door de rechter.

De rechter beoordeelt soeverein de draagwijdte van een lastgeving, wanneer de interpretatie, die hij ervan geeft met de termen van de volmacht verenigbaar is.

Brabants t/ Belgische Staat (Minister van Financiën).

Gelet op het bestreden arrest, op 8 april 1959 door het Hof van beroep te Brussel gewezen (nr 15.411);

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1988 en 1989 van het Burgerlijk Wetboek,

Doordat het bestreden arrest het beroep van aanlegger tegen de beslissing van de directeur der directe belastingen ongegrond verklaarde om reden dat de betwiste aanslagen gevestigd werden op grond van de belastbare winsten waarop de gevolgmachtigde van aanlegger zich akkoord verklaarde;

Dan wanneer aanlegger enkel volmacht gaf om louter belastingaangelegenheden te regelen en dan wanneer de lastgeving in algemene bewoordingen uitgedrukt alleen daden van beheer omvat, de lasthebber niets kan doen buiten hetgeen in zijn lastgeving begrepen is en een lastgeving beperkend dient uitgelegd;

Overwegende dat het arrest, na vastgesteld te hebben dat aanlegger aan zijn lasthebber volmacht had gegeven « om al zijn belastingaangelegenheden te regelen », beslist « dat deze bewoordingen duidelijk de macht insluiten om een akkoord te treffen en deze macht niet beperken tot het voeren van besprekingen » ;

Overwegende dat het arrest aldus beslist dat de lastgeving niet gegeven was in algemene bewoordingen zoals dit bedoeld is door artikel 1988 van het Burgerlijk Wetboek ;

Overwegende dat de rechter soeverein de draagwijdte van een lastgeving beoordeelt wanneer de interpretatie die hij ervan geeft, zoals in onderhavig geval, met de termen van de volmacht verenigbaar is ;

Dat het middel niet kan aangenomen worden ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;

Veroordeelt aanlegger tot de kosten.

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 24 januari 1961.

Voorzitter : M. Bayot.

Raadsheer-verslaggever : M. Hallemans.

Advokaat-generaal : M. Mahaux.

Inkomstenbelastingen. — Vaststelling van de belastbare grondslag bij toepassing van artikel 28 van de samengeschatte wetten. — Strekking van dit artikel.

Artikel 28 van de samengeschatte wetten op de inkomstenbelastingen schrijft de vergelijking voor met de normale inkomsten van gelijksoortige belastingplichtigen en geenszins met deze van belastingplichtigen, die in identieke voorwaarden verkeren; om de belastbare grondslag bij toepassing van dit artikel vast te stellen moet een zekere vrijheid van beoordeling worden gelaten, daar de winsten van soortgelijke belastingplichtigen noodzakelijk zekere bestanddelen bevatten die van deze van de belastingplichtige verschillen. Voormeld artikel schrijft eveneens voor rekening te houden, naargelang van het geval, met de omstandigheden die het aanduidt, omstandigheden, die de rechter soeverein in feite beoordeelt.

Deze principes gelden ook wanneer de belastbare grondslag vastgesteld wordt bij middel van vergelijking met de netto-winstmarges van soortgelijke belastingplichtigen.

Brabants A. t/ De Belgische Staat (Minister van Financiën).

Gelet op het bestreden arrest door het Hof van beroep te Brussel gewezen op 8 april 1959 (nr 12.787) ;

Over het middel, afgeleid uit de schending van artikel 28 van de wetten betreffende de inkomstenbelastingen samengeschat bij het besluit van de Regent van 15 januari 1948 ;

Doordat de betwiste aanslagen gevestigd werden bij vergelijking met soortgelijke belastingplichtigen, vergelijking die gemaakt werd op basis van de nettowinsten, en het hof van beroep deze vergelijkingsmethode oordeelkundig heeft bevonden ;

Dan wanneer deze vergelijkingsprocedure slechts oordeelkundig is wanneer de vergeleken bedrijven identieke exploitaties betreffen, maar niet wanneer, zoals ten deze, de vergelijkingspunten overeenstemmen zomin in zakencijfer als in aard der waren en algemene onkosten.

Dan wanneer het bestuur der directe belastingen zelf reeds bekende dat de vergelijkingspunten slechts bij benadering passen daar de uitgedrukte winstmarges in de vergelijkingspunten 10 t.h. en 8 t.h. bedragen terwijl in de taxatie slechts 7 t.h. en 6 t.h. werd genomen ;

Overwegende dat uit het bestreden arrest blijkt dat de administratie, aanleggers aangifte verbeterende, de belastbare grondslagen voor de beide betroffen dienstjaren vaststelde bij middel van de bijzondere bewijsvoering voorzien bij artikel 28 van de samengeschatte wetten en te dien einde een nettowinstmarge van 7,5 t.h. voor het dienstjaar 1950 (navordering 1947) en van 6 t.h. voor het dienstjaar 1950 (navordering 1948) toepaste op de aangegeven zakencijfers ;

Overwegende dat het arrest beslist dat, bij gebrek aan regelmatige boekhouding en bewijskrachtige bescheiden, de administratie gerechtigd was de belastbare grondslagen vast te stellen bij toepassing van gezegd artikel 28 ; dat het releveert « dat de weerhouden winstmarges geput werden in de verhouding tussen zakencijfer en netto-winst van soortgelijke belastingplichtigen » en « dat deze winstmarges in de vergelijkingspunten voor dezelfde onderscheiden dienstjaren $\pm$ 10 t.h. en 8 t.h. bedragen en alleszins hoger lagen dan de aan verhaler toegepaste winstmarges » ;

Overwegende dat artikel 28 van de samengeschatte wetten de vergelijking voorschrijft met de normale inkomsten van gelijksoortige belastingplichtigen en geenszins met deze van belastingplichtigen die in identieke voorwaarden verkeren ; dat, om de belastbare grondslag bij toepassing van dit artikel vast te stellen, een zekere vrijheid van beoordeling dient gelaten te worden daar de winsten van soortgelijke belastingplichtigen noodzakelijk zekere bestanddelen bevatten die verschillen van deze van de belastingplichtige ; dat vermeld artikel eveneens voorschrijft rekening te houden naar gelang van het geval, met de omstandigheden die het aanduidt, omstandigheden die de rechter soeverein in feite beoordeelt ;

Dat deze principes eveneens gelden wanneer de belastbare grondslag vastgesteld wordt bij middel van vergelijking met de netto-winstmarges van soortgelijke belastingplichtigen ;

Dat het middel niet kan aangenomen worden ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;

Veroordeelt aanlegger tot de kosten.

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

RAAD VAN STATE

4e kamer. — 25 oktober 1960.

Voorzitter : M. Vranckx.

Raadsleden : M.M. Mast en Mees.

Substituut-auditeur-generaal : M. Lenaerts.

Advokaat : Mr. Putzeys.

Wet 30 juni 1956 betreffende het ouderdomspensioen der zelfstandigen. — Recht op vervallen, niet uitgekeerde sommen. — Belang der erfgenamen. — Bevoegdheid.

1. *Zo de vrederechter bevoegd is, ingevolge art. 21, 1° W., 30 juni 1956, om uitspraak te doen over geschillen betreffende de inning van de bijdragen en de uitkering van renten, zijn de Rijksdienst voor de pensioenen der zelfstandigen en de commissies van beroep bevoegd om over het bestaan van het recht op uitkeringen te statueren, zoals bepaald in art. 21, 4° van dezelfde wet.*
2. *Doet van het vereiste belang blijken hij die beweert, op grond van art. 72, K.B. 30 juni 1956, aanspraak te kunnen maken op de uitbetaling van de vervallen en aan de overleden gerechtigde niet uitgekeerde termijnen.*

Rijksdienst voor pensioenen der zelfstandigen t./ Janssens.

Arrest nr. 8172.

Overwegende dat het beroep strekt tot vernietiging van de beslissing d.d. 23 december 1959 waarbij de commissie van beroep van Oost-Vlaanderen voor de pensioenen der zelfstandigen, aan Joannes Janssens een pensioen van 7.672 frank toekent voor de periode gaande van 1 januari 1956 tot 3 mei 1959, datum van zijn overlijden;

Overwegende dat Joannes Janssens, op 7 juni 1957, bij toepassing van de wet van 30 juni 1956 betreffende het ouderdomspensioen der zelfstandigen, de kosteloze toelage vroeg; dat de verzoekende partij bij beslissing van 23 juli 1958 weigerde hem dit voordeel toe te kennen; dat J. Janssens op 3 september 1958 beroep instelde; dat hij overleed op 3 mei 1959 vóórdat over zijn beroep uitspraak was gedaan en als erfgenaam Herman Janssens achterliet, die beweert aanspraak te kunnen maken op de vervallen termijnen; dat hierop de bestreden beslissing werd genomen; dat de commissie van beroep hierbij zegde voor recht dat Joannes Janssens met ingang van 1 januari 1956 aanspraak heeft op een jaarlijkse kosteloze toelage van 7.672 Fr. tot zijn overlijden op 3 mei 1959;

Overwegende dat de verzoekende partij doet gelden dat de commissie van beroep de bevoegdheid miste om uitspraak te doen over het recht van de overleden Joannes Janssens, daar dit recht met zijn dood verviel; dat zijn betoog dat de hervatting van het rechtsgeding niet ambtshalve kon geschieden en de erfgenamen slechts een recht op vervallen termijnen kunnen doen gelden zo zij de daartoe gestelde vereisten vervullen, en dit recht een burgerlijk recht is dat krachtens het eerste lid van artikel 21 van de wet van 30 juni 1956 onder de gewone rechter ressorteert;

Overwegende dat de commissie van beroep door de bestreden beslissing enkel uitspraak deed over het recht van wijlen Joannes Janssens op de kosteloze ouderdomsbijslag; dat de commissie van beroep over het geschil betreffende dit recht uitspraak te doen had daar, krachtens het vierde lid van artikel 21 van

de wet van 30 juni 1956, de geschillen nopens de uitkeringen ten laste van het Solidariteits- en Waarborgfonds aanhangig worden gemaakt bij een commissie van beroep waarvan de Koning de samenstelling bepaalt en de bevoegdheid regelt; dat artikel 21, eerste lid, van de wet van 30 juni 1956, dat bevoegdheid toekent aan de vrederechter om uitspraak te doen over geschillen betreffende de inning van de bijdragen en de uitkering van renten, terzake niet toepasselijk is; dat de commissie bevoegd bleef om over het bestaan van het recht van Joannes Janssens, ook na diens overlijden, uitspraak te doen; dat zo Herman Janssens uit de bestreden beslissing geen rechtstreeks recht put om de uitbetaling van de vervallen rechten te bekomen, hij niettemin van het vereiste belang doet blijken om de vernietiging van de bestreden beslissing te vorderen, daar hij beweert op grond van artikel 72 van het koninklijk besluit van 30 oktober 1956 aanspraak te kunnen maken op de uitbetaling van de vervallen en aan de overleden gerechtigde niet uitgekeerde termijnen.

Besluit :

Artikel 1.

Het beroep is verworpen.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

Kamer van inbeschuldigingstelling. — 22 februari 1961.

Voorzitter : M. Schuermans.

Raadsheren : MM. Elleboudt en Screvens.

Advokaat-generaal : M. Leytens.

Advokaten : Mrs. Van der Plancken en Seghers.

Onderzoeksrechtsmachten. — Verwijzing naar de correctionele rechtbank. — Verzet. — Voorwaarden van ontvankelijkheid.

Verzet tegen een bevel van verwijzing naar de correctionele rechtbank is, buiten het geval van onbevoegdheid voorzien door artikel 539 van het Wetboek van Strafvordering, niet ontvankelijk.

Daar noch de afwezigheid van enige vordering tot onderzoek, noch het feit opnieuw vorderingen te zien worden genomen lastens andere personen dan deze ten overstaan van dewelken een strafonderzoek werd afgesloten, de bevoegdheid aanbelangen, is het verzet niet ontvankelijk.

Bruggeman e.a. t/ Bruggeman b.p.

De Procureur-generaal bij het Hof van beroep te Brussel ;

Gezien de stukken van de rechtspleging ten laste van :
verdacht van :

Gezien de aanvraag tot stelling als burgerlijke partij van Bruggeman Henri, Charles, Isidoor, bevrachter, geboren te Waasmunster op 22 december 1922, wonende te Merksem, Bredabaan nr 279, ter zitting van de Raadkamer der rechtbank van 1ste aanleg te Antwerpen op 7 december 1960 ;

Gezien de beschikking van de Raadkamer der rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen dd. 6 januari 1961, dewelke :

1°) akte verleend aan Bruggeman Henri van zijn stelling als burgerlijke partij ;

2°) de twee verdachten, bij aanneming van verwachtede omstandigheden, naar de correctionele rechtbank van Antwerpen verzendt ;

Gezien het arrest aangetekend door de twee verdachten tegen voormelde beschikking, op 6 januari 1961; Aangezien, buiten het geval voorzien door artikel 539 van het Wetboek van strafvordering, de verdachten niet beschikken over het recht beroep (of verzet) aan te tekenen tegen de beschikkingen van de Raadkamer waarbij ze voor de correctionele rechtbank verzonden worden;

Aangezien weliswaar de besluitschriften van de verdachten tot de onbevoegdheid van de Raadkamer strekken doch dat het blijkbaar is dat zij, door het gebruik van een onjuiste terminologie, de onbevoegdheid van het onderzoeksrecht inroepen, alswanneer zij zich beperken de gevolgen van het zagezegd gebrek aan vating van de onderzoekende magistraat in te roepen;

Dat het verzet derhalve onontvankelijk is (zie Brussel — Kamer van Inbesch. 15 maart 1051, R.D.P. bl. 1188 en nota);

Gelet op artt. 135, 217 en volgende, 539 van het Wetboek van strafvordering, de wet van 19 augustus 1920, artikels 11, 12, 13, 16, 21, 24, 31 tot 37 en 41 van de wet van 15 juni 1935;

Vordert het Hof, Kamer van Inbeschuldigingstelling, de verzetten onontvankelijk te verklaren.

Gedaan op het Parket-generaal te Brussel, op 19 januari 1961.

Voor de Procureur-generaal,
(get.) *Leytens*.

Overwegende dat het verzet van de beide verdachten tegen het bevel de dato 6 januari 1961 waarbij zij naar de correctionele rechtbank van Antwerpen verzonden werden regelmatig is naar vorm en tijd;

dat het echter niet onontvankelijk is, om buiten de voorwaarden voorzien bij artikel 539 van het wetboek van strafvordering te zijn gesteld geworden;

dat, weliswaar voor de Raadkamer — de onbevoegdheid werd tegengesteld, doch dat de gronden daartoe de onbevoegdheid niet raken;

dat noch de veronderstelde afwezigheid van enige vordering tot onderzoek noch het feit opnieuw vorderingen te zien genomen worden lastens andere personen dan deze ten overstaan van dewelke het straf-onderzoek werd afgesloten, de bevoegdheid aanbelangen;

dat deze laatste uitsluitend is afgericht op de plaats, op de personen en op de stof over dewelke aan bepaalde rechtsmachten wettelijke bekwaamheid wordt verleend, doch niet slaat op de wijze op dewelke de rechtsbedeling wordt bewerkstelligd of op de wijze op dewelke de rechtsmacht gevat is geworden;

Dat daarbij begane mogelijke onwettigheden — waarbij mogelijk ook de rechten van de verdediging kunnen worden geschaad, de wettelijke rechtsbekwaamheid niet doen wegvallen;

Dat namelijk een niet gevatte onderzoeksrechter of een verkeerdelijk gevatte Raadkamer niet rechtsgeldig kunnen optreden of kunnen beslissen doch daardoor geen bevoegdheidsaanmatiging begaan ten overstaan van enige andere bevoegde rechtsmacht;

Dat wederrechtelijkheid geen onbevoegdheid betekent;

Dat het de eerste rechter hadde volstaan vast te stellen dat de hem onderworpen twistpunten de bevoegdheid, niet betrekken;

Dat het verzet derhalve op begripsverwarring berust;

Om deze redenen, het hof, Kamer van inbeschuldigingstelling, rechtdoende op tegenspraak,

Alle andere besluiten verwerpende als ongegrond;

Gezien artikels:

135, 217 en volgende, 539 van het wetboek van strafvordering; 11, 12, 13, 16, 21, 24, 31 tot 37 en 41 van de wet van 15 juni 1935;

ter zitting aangeduid door de heer Voorzitter;

Geeft akte aan het Openbaar Ministerie van zijn aanzoek;

Verklaart het verzet van de beide verdachten niet onontvankelijk;

Laat de kosten van het verzet ten laste van de verdachten ieder voor wat hen betreft deze gedaan door de openbare partij gelopende...

NOOT: Over de «vating» van de onderzoekende magistraat, resp. over de «gevatte» onderzoeksrechter en de «gevatte» raadkamer zouden de schrijvers van taalkronieken wel eens «gevat» mogen schrijven.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE GENT

Eerste Kamer. — 9 februari 1961.

Voorzitter: M. Serck.

Rechters: M.M. De Brauwere en Colle.

Advokaten: Mrs. De Ceuninck en Frans Top loco Jan Ronse.

Bevoegdheid van de Rechtbank van Koophandel. —

Vordering tot betaling van een som op grond van een kosteloze ongevalverzekering. — Niet toepasselijkheid van artikel 12, laatste lid, van de wet op de bevoegdheid.

Een kosteloze ongevalverzekeringsovereenkomst, waarbij tussen de uitgever en de lezers van een weekblad bedongen is, dat voor tijdens een ongeval opgelopen bepaalde verminkingen en breuken of in geval van overlijden door ongeval van een der hoofdverzekerden of van een van de kinderen van het gezin, bepaalde vergoedingen zullen uitbetaald worden, waarvan het bedrag forfaitair vastgesteld is, en die dezelfde zijn voor al de lezers, onverschillig hun beroep en de door hen geleden schade, heeft de uitbetaling van een som en niet de vergoeding van een schade tot voorwerp.

De tegen de uitgever ingestelde vordering tot de betaling van de verzekerde som betreft derhalve niet het herstellen van de bij artikel 12, laatste lid, van de wet op de bevoegdheid, beoogde daden, zodat de Rechtbank van Koophandel bevoegd is om over deze vordering uitspraak te doen.

De Veltere t/ N.V. Het Volk.

Overwegende dat de eis er toe strekt de verweerster te doen veroordelen om aan de eiseres te betalen, vermeerderd met de gerechtelijke interesten en de gedingskosten, de vergoeding van 30.000 F die zij zich verbonden had, overeenkomstig de bepalingen van een kosteloze verzekeringsovereenkomst, aan de eiseres, als lezeres van het weekblad «Ons Zondagsblad», uit te keren in geval van overlijden door ongeval van haar echtgenoot;

Overwegende dat de verweerster, op grond van het artikel 2 van de wet van 15 december 1872 en het artikel 12 van de wet van 25 maart 1876, aanvoert dat de rechtbank van koophandel bevoegd is om van onderhavige eis kennis te nemen, en de onbevoegdheid van de burgerlijke rechtbank opwerpt;

Overwegende dat de eiseres daarentegen voorhoudt dat de burgerlijke rechtbank ter zake uitsluitend be-

voegd is, vermits de wet van 27 maart 1891 voorschrijft dat in geen enkel geval de rechtbanken van koophandel kennis nemen van de betwistingen die er toe strekken de schade te herstellen veroorzaakt hetzij door de dood van een persoon, hetzij door lichamelijke letsels of door ziekte;

Overwegende dat in de kosteloze ongevallen verzekeringsovereenkomst, die de verweerster door bemiddeling van de N.V. De Volksverzekering met de lezers van haar weekblad «Ons Zondagsblad» afsluit, bedongen wordt, dat voor bepaalde verminkten en breuken opgelopen tijdens een ongeval, of in geval van overlijden door ongeval van een der hoofdverzekerden of van een van de kinderen van het gezin, bepaalde vergoedingen uitbetaald zullen worden, waarvan het bedrag forfaitair vastgesteld is en die dezelfde zijn voor al de lezers, onverschillig hun beroep en de door hen geleden schade;

Overwegende dat hieruit volgt dat de tussen de partijen afgesloten overeenkomst niet de vergoeding verzekert van een schade, maar uitsluitend de uitbetaling van een som;

Overwegende dat, nu de eiseres de betaling van deze som nastreeft, zij bezwaarlijk kan staande houden dat de eis het herstellen van een door de dood van een persoon geleden schade tot voorwerp heeft (Rb. Brussel, 3 juli 1944 P.III, blz. 48);

Overwegende dat de eis dan ook op grond van de wet van 27 maart 1891 niet aan de bevoegdheid van de rechtbank van koophandel is onttrokken; dat de verweerster derhalve met recht de onbevoegdheid van de burgerlijke rechtbank opwerpt;

Op die gronden:

De rechtbank,

Gelet op de artt. 2, 37 en 41 van de wet van 15 juni 1935 alle andere conclusies van de hand wijzende,

Verklaart zich onbevoegd om kennis te nemen van de eis;

Veroordeelt de eiseres in de gedingskosten.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE HASSELT

1e Kamer. — 27 april 1959.

Voorzitter: M. Kranzen.

Rechters: M.M. Perilleux en Strauven.

Advokaten: Mrs. Maris en Geyskens.

Aansprakelijkheid van de werknemer tegenover zijn werkgever voor door een misdrijf berokkende schade aan een voertuig van deze laatste. — Bevoegdheid van de burgerlijke rechter en ontvankelijkheid van de op artikel 1382 B.W. steunende vordering.

Vordering ex artikel 1382 B.W. van een werkgever tegen zijn arbeider tot herstel van de aan het voertuig van eerstgenoemde ontstane schade wegens een door de schuld van laatstgenoemde gebeurd ongeval.

Nu de vordering gesteund is op artikel 1382 B.W. is de Rechtbank van Eerste Aanleg bevoegd en is een onderzoek omtrent het al dan niet bestaan van een dienstverhouding overbodig.

De wetgever heeft geenszins aan de werkgever het recht ontzegd om wanneer de werknemer hem door een misdrijf schade berokkend heeft, zich op artikel 1382 B.W. te steunen en vergoeding te vorderen voor de geleden schade.

Jacobs t/ Vermeire.

Overwegende dat verweerder, rijdende voor rekening van eiser en met het autovoertuig toebehorende aan deze laatste op 29 oktober 1958, in aanrijding kwam aan een onbewaakte overweg te Deurne (Diest) met een trein van de N.M.B.S.;

Dat eiser nu vergoeding vraagt voor de geleden schade;

Overwegende dat verweerder voorhoudt, dat waar hij verbonden was met eiser door een dienstkontraakt het geding behoort tot de bevoegdheid van de Werkrechtersraad;

Overwegende dat verweerder, alhoewel hij zijn schuld minimaliseert, niet ernstig betwist dat hij de strafwet overtreden heeft, meer bepaaldelijk door zijn snelheid niet geregeld te hebben, zoals voorgeschreven bij artikel 26 van het algemeen verkeersreglement;

Overwegende dat er weliswaar een dichte mist hing, doch dat verweerder de gemeente bewoont waar de overweg gelegen is en de plaats dus goed kent; dat hij ook normaal niet door de trein kon verrast worden, daar volgens het proces-verbaal van de inspecteur der gerechtelijke politie van de N.M.B.S., de overweg voorzien is van het sein «S.F.0,5», hetgeen betekent Sifflerfluiten, max. snelheid 5 km per uur;

Dat verweerder nooit beweerd heeft dat het treinpersoneel dit reglement niet zou nageleefd hebben en het ook zeer waarschijnlijk is dat het aan het stapvoets rijden van de trein te danken is, dat verweerder slechts licht gekwetst werd;

Dat het feit dat de locomotief met de tender voorop reed geenszins betekent dat er voor aan die tender niet het reglementaire licht was bevestigd;

Overwegende dat eiser zijn vordering steunt op het delikt; dat dienvolgens wanneer men aanneemt dat eiser hierdoor in elk geval beschikt over een recht, voortspruitend uit artikel 1382 B.W., de burgerlijke rechtbank van eerste aanleg bevoegd is en niet de Werkrechtersraad en het overbodig is na te gaan of verweerder al dan niet tegenover eiser verbonden was door een dienstkontraakt;

Overwegende dat uit de ter zake in aanmerking komende wetteksten moet worden afgeleid dat de wetgever geenszins aan de werkgever het recht ontzegd heeft, wanneer zijn werknemer hun schade berokkent door een misdrijf, zich te steunen op artikel 1382 B.W., en vergoeding te vorderen voor alle geleden schade;

Dat verweerder moet toegeven dat een deel van de rechtsleer en de Belgische rechtspraak, op enige uitzonderingen na, deze stelling aanvaardt en bepaaldelijk het Hof van Cassatie in zijn arrest van 13-2-1930 (Pas. 1930, I, 115);

Dat de rechtbank dienvolgens van oordeel is dat zij bevoegd is;

Overwegende dat hieruit volgt dat waar het dus gaat om een actio ex delicto, eiser zich mag steunen op de «culpa levisima» van verweerder; dat deze voorzeker aanwezig is;

Overwegende dat verweerder in zeer ondergeschikte orde de schade betwist, zonder nochtans een bepaalde kritiek uit te oefenen op de berekening door eiser gedaan;

Dat volgens het reeds voormelde P.V. dat autovoertuig totaal vernield werd en sedert minder dan een jaar werd aangekocht voor 34.410 fr.;

Dat het aannemelijk is dat ook het vervoerde materiaal beschadigd werd, zodat het gevorderde bedrag niet overdreven voorkomt;

Gelet op de voorschriften van de artikelen 2, 30 tot 37 der wet van 15 juni 1935, welke nageleefd werden;

Om deze beweegredenen :

De Rechtbank, uitspraak doende wedersprekelijk, verklaart zich bevoegd;

Verklaart de eis onvatkelijk en gegrond;

Dienvolgens veroordeelt verweerder aan eiser te betalen de som van 30.955 fr., met de wettelijke intresten, vanaf 29 oktober 1958, op 29.805 fr. en, vanaf de datum van de dagvaarding op 1150 fr., de datum van betaling van die som niet bekend zijnde;

Veroordeelt verweerder tot de kosten;

Verklaart het vonnis uitvoerbaar bij voorraad niet-teenstaande alle verhaal en zonder borg, behalve voor de kosten.

NOOT : *De verantwoordelijkheid der arbeiders ten aanzien van de hun toevertrouwde materialen.*

Op 29 oktober 1958 moest een radio-T.V.-techniker in opdracht van zijn patroon een televisiekabel gaan herstellen bij een bepaalde cliënt. Misleid door het zeer mistige weder reed hij op een onbewaakte overweg onder een trein die met de tender voorop kwam aangereden. De werkman ontsnapte aan de dood, maar de auto waarmee hij reed en die eigendom was van zijn patroon, werd ernstig beschadigd. Nadien ontstonden er wrijvingen tussen patroon en arbeider en werd het arbeidscontract beëindigd. De patroon dagvaardde zijn vroegere werkman voor de Rechtbank van Eerste Aanleg te Hasselt in betaling van de som van 30.955 fr. zijnde het bedrag der herstellingskosten van de auto.

De verweerder wierp in hoofdorde de onbevoegdheid ratione materiae op, stellende dat de vordering haar oorsprong vond in een arbeidscontract en dat dienvolgens, overeenkomstig artikel 43 van de wet van 9 juli 1926 alleen de Werkrechtersraad bevoegd was. Voor zover de rechtbank zich bevoegd zou verklaren, verwierp verweerder de gegrondheid van de eis, beweerde dat hij alleen contractueel aansprakelijk kon gesteld worden en niet delictueel, of alleszins, dat zijn aansprakelijkheid terzake beperkt was tot de grove schuld of voor « lichte schuld wanneer deze in zijne hoofde eerder gewoonlijk dan toevallig voorkwam » (artikel 8 van de wet op het arbeidscontract). De Rechtbank te Hasselt verwierp bij haar vonnis van 27 april 1959 deze wegen.

Wij kunnen moeilijk deze uitspraak bijtreden en wel om volgende redenen :

1) *Wat de bevoegdheid van de burgerlijke rechtbank van eerste aanleg betreft :*

De vraag die zich stelt is deze : was de eis werkelijk gesteund op de arbeidsovereenkomst? Zo uit de termen der dagvaarding bleek dat hierop positief diende geantwoord, dan was de oplossing duidelijk : de burgerlijke rechtbank zou zich onbevoegd hebben verklaard, vermits alleen de Werkrechtersraad uitspraak kan doen over geschillen die hun oorsprong vinden in het arbeidscontract.

De aanlegger had echter de termen der dagvaarding zo opgesteld en nadien gepreciseerd, dat men er moest uit afleiden dat de eis niet gesteund was op de arbeidsovereenkomst, maar wel op de aquiliaanse aansprakelijkheid (artikelen 1382 vv. B.W.). De redenering was eenvoudig : iemand (hier toevallig een aangestelde arbeider) had door zijn fout en onvoorzichtigheid schade veroorzaakt aan de auto van de aanlegger. Deze eiste hiervoor schadevergoeding op basis van artikel 1382 B.W.

Aldus geformuleerd, verklaarde de rechtbank zich o.i. terecht bevoegd om over het geschil uitspraak te

doen (zie ook R.P.D.B. v° Conseil de Prud'hommes, nrs. 201, J. Van Rijn : Responsabilité Aquilienne et Contracts en Droit positif, nr. 63).

2) De vraag dient echter gesteld te worden : kon aanlegger zich zo maar eenvoudig gan steunen op de quasi delictuele verantwoordelijkheid van zijn arbeider? M.a.w. hier rijst het probleem van de *cumul* of de *samenloop van de contractuele en de delictuele verantwoordelijkheid*.

a) Op contractueel gebied wordt de verantwoordelijkheid van de arbeiders ten opzichte van de aan hen toevertrouwde voorwerpen, als volgt bepaald in artikel 8 van de wet van 10 maart 1900, gewijzigd door de wet van 4 maart 1954 :

« De werkman is verplicht de hem toevertrouwde » gereedschappen en ongebruikte grondstoffen in goede » staat aan het hoofd der onderneming terug te geven. » In geval van gebrekkig werk, van verkeerde aanwen- » ding van materialen, van vernieling of van beschadi- » ging van materiaal, gereedschappen, grondstoffen of » voortbrengselen, is hij aansprakelijk voor zijn bedrog » en zijn zware schuld.

» Voor lichte schuld is hij slechts aansprakelijk wan- » neer deze in zijne hoofde eerder gewoonlijk dan toe- » vallig voorkomt. »

Wanneer de patroon zijn eis dus zou inleiden op basis van volgende redenering : « Ik heb U mijn auto toevertrouwd, gij moet er voor zorgen mij deze in goede staat terug te geven », is de oplossing duidelijk.

De Werkrechtersraad, die alleen bevoegd zou zijn, zou de eis zeker moeten afwijzen vermits de arbeider alleen ter verantwoording kan geroepen worden voor zijn bedrog of zware schuld en « voor lichte schuld wanneer deze in zijne hoofde eerder gewoonlijk dan toevallig voorkomt ». In casu was er geen sprake van bedrog. Men kan ook moeilijk beweren dat er zware schuld was, gezien de omstandigheden waarin het ongeval gebeurde. Zware schuld wordt in rechtspraak en rechtsleer immers practisch gelijkgesteld met opzet.

Laurent bepaalt de zware schuld als volgt (T. XVI, nr. 214) : « elle consiste à ne pas apporter à l'exécution de son obligation des soins que personne ne » néglige; qu'elle rend le débiteur inexcusable et, par » conséquent, responsable, quand il néglige les soins » les plus ordinaires ».

Of nog : « faute lourde c'est la négligence excessive, » le défaut absolu de surveillance, l'imprudence grave » (Cour de Paris, arrêt du 24 août 1850, D.P., 1851, » 2, 139) ».

Of zoals Van Rijn zegt (Les Clauses de non-responsabilité, R.G.A.R. 1931, nr. 703) : « une imprudence ou » une négligence tellement grossière qu'elle fait pré- » sumer dans le chef de son auteur une intention de » nuire en l'absence de laquelle elle ne pourrait s'ex- » pliquer que par un défaut d'intelligence trop complet » pour n'être pas invraisemblable ».

Het was daarenboven de eerste keer dat de betrokken arbeider een ongeval veroorzaakte, zodat « zijn lichte schuld » niet « gewoonlijk » voorkwam (Werkrechtersraad, Antwerpen, 11-10-1955, Revue de Droit Social 1956, p. 93). Tot daar is de toestand klaar.

b) Was de aanlegger gerechtigd als volgt te redeneren : « ik weet dat mijn werkman contractueel ge- » zien niet verantwoordelijk is. Maar dat laat ik ter- » zijde : ik stel mij eenvoudig op het terrein van de gewone burgerlijke verantwoordelijkheid en redeneer als volgt : ik heb schade geleden door uw fout; ik eis vergoeding ! M.a.w. bestond er in casu naast, boven of afzonderlijk van de contractuele verantwoordelijkheid, ook nog de quasi-delictuele verantwoordelijkheid?

De Franse rechtsleer en de Franse rechtspraak ver-

zet zich unaniem tegen de cumul van de contractuele en delictuele verantwoordelijkheid (zie *Les Nouvelles*, Droit Civil, t. V., *Les causes de responsabilité*, nr. 143).

De argumentatie komt over het algemeen hierop neer. De artikelen 1382-1386 van het Burgerlijk Wetboek regelen het algemeen regime van de verantwoordelijkheid. De artikelen 1141 tot 1155 regelen echter een bijzonder regime, nl. in geval van contractuele verhoudingen. Zodra men in deze verhouding terecht komt, moet men bij uitsluiting van alle andere regelingen, de regels van dit bijzonder regime, die aanzienlijk verschillen van het algemeen regime, volgen (zie o.a. *Mazeaud et Tunc*: «*Traité de la Responsabilité Civile*»; *Martine*: «*L'option entre la responsabilité contractuelle et la responsabilité délictuelle*»; *A. Brun*: «*Rapports et domaines des responsabilités contractuelles et délictuelles*»; *Savatier*: «*Traité de la Responsabilité civile*»; *L. Mazeaud*: «*Traité de la Responsabilité délictuelle et contractuelle*», T. I, p. 228-229; *Planiol et Ripert*, t. VI, nr. 493; *Josserand*, t. II, nr. 482; *Colin et Capitant*, t. II, nr. 193).

Volgens deze theorie zou in het besproken geval dus de eis volledig moeten afgewezen worden.

De Belgische rechtsleer en rechtspraak is zeer verdeeld.

1) Er zijn een aantal auteurs die resoluut het Franse systeem aankleven, o.a. Rutsaert, in een noot verschenen in «*Belgique Judiciaire*», 1932, kol. 289 vv.; Jacquement «*Quelques remarques à propos de l'étude de De Villé sur les responsabilités contractuelles et délictuelles*», verschenen in de *Revue Générale des Assurances et des Responsabilités*, 1933, nr. 1148. Hun redenering stemt met die van de Franse juristen overeen. Jacquemet voegt er aan toe dat artikel 1382 spreekt van schade toe te brengen «*aan een ander*» (à autrui); welnu, zegt hij, partijen die door een contract verbonden zijn kunnen ten opzichte van elkander niet als een ander, d.w.z. een «*derde*» beschouwd worden. (Zie ook het interessant artikel van Yves De Gand, «*Le problème du cumul des responsabilités*» in «*Annales de Droit et de Sciences Politiques*», 1955, nr. 1, p. 43 vv.).

2) Anderen zijn meer genuanceerder en menen een «*meer verzachte*» onverenigbaarheid aan tussen de delictuele en contractuele verantwoordelijkheid. Meestal houden zij voor dat er eerst goed moet uitgemaakt worden wat tot het eigenlijk beperkt domein van het contract behoort en wat niet (o.a. *A. De Ville*: «*Les responsabilités délictuelle et contractuelle, leur domaine et leurs rapports*», R.G.A.R., 1932, nr. 1044; *Pirson et De Ville*: «*Traité de la Responsabilité Civile*», nr. 193-199; ook wel *H. De Page*, t. II, nr. 920-927).

3) Tenslotte zijn er een aantal die de stelling aanvaarden dat de contractuele en delictuele verantwoordelijkheid zeer goed naast elkaar kunnen bestaan en dat de schadelijgende partij in principe de keuze heeft tussen twee sancties. Wij vinden deze thesis terug o.a. bij *J. Van Rijn*: «*Responsabilité Aquilienne et contrats*», en zijn bijdragen in R.G.A.R. 1930, nr. 590; 1932 nr. 1012; 1934 nr. 2411; *Belgique Judiciaire* 1939, kol. 335; *Revue Critique de Jurisprudence Belge* 1957, p. 257 vv.; *Dalcq* in *Les Nouvelles*: «*Les Causes de la Responsabilité*», nr. 176 vv.

De artikelen 1382-1386 van het Burgerlijk Wetboek, zo beweren deze auteurs, regelen een algemeen regime van verantwoordelijkheid door fout. Welnu, er is geen enkele reden waarom dit algemeen regime zou onttrokken worden aan degene die zich in een contractuele verhouding ten opzichte van de schadebrengende partij bevindt.

4) Het Belgisch Hof van Cassatie heeft de weg

gekozen van de cumul van de verantwoordelijkheden: zie o.a. Cass. 28 maart 1889, Pas. 1889, I, 161; Cass. 5 okt. 1893, Pas. 1893, I, 321; Cass. 16 okt. 1902, Pas. 1902, I, 350; Cass. 16-1-1908, Pas. 1908, I, 86; Cass. 2-3-1922, Pas. 1922, I, 183; Cass. 10-1-1929, Pas. 1929, I, 55; Cass. 13-2-1930, R.G.A.R., 1932, nr. 590 met noot. Vooral dit laatste arrest is expliciet in de termen en wordt trouwens in het hierbij besproken vonnis van de rechtbank te Hasselt ook aangehaald. Het arrest luidt o.m. als volgt:

«*Attendu, cependant, qu'en prescrivant la réparation par chacun de tout dommage, causé à la personne d'autrui ou à ses biens, l'art. 1382 du Code civil a édicté une règle dont l'observation s'impose en principe, à tous et en toutes circonstances.*

«*Attendu que la règle ne cesse pas de trouver son application dès qu'un contrat a été l'occasion du dommage.*

«*Attendu que le fait de s'engager, dans un contrat, à veiller tout spécialement aux biens ou à la personne d'un contractant n'enlève pas, par lui-même, toute action quasi délictuelle à ce dernier, pour lui réserver seulement, en cas de dommage, l'action née du contrat.*»

Verder nog Cass. 15-2-1934, *Belgique Judiciaire* 1934, kol. 300; Cass. 14-3-1939, Pas. 1939, I, 40 en meer recent Cass. 7-3-1955, R.G.A.R., 1956, nr. 5662.

Wij moeten dus aannemen dat de Belgische rechtspraak gevestigd is in de zin van de cumul van de verantwoordelijkheden en dat de schadelijgende partij in principe de optie heeft tussen de twee acties. Het spreekt vanzelf echter dat ieder contractuele fout niet noodzakelijk een delictuele fout is. Er blijft natuurlijk een beperkt domein waarop alleen de contractuele verantwoordelijkheid speelt, nl. bij de niet-uitvoering van de louter contractuele verplichtingen, d.w.z. «*les obligations purement contractuelles sont celles qui trouvent dans le contrat leur base suffisante nécessaire et unique*».

In het onderhavig geval had de patroon dus theoretisch het recht te kiezen tussen de contractuele verantwoordelijkheid (bevoegdheid werkrechttersraad) of de delictuele verantwoordelijkheid (bevoegdheid burgerlijke rechtbank) (zie *Les Nouvelles*, loco cit., nr. 78).

5) Eigenaardig is wel dat vele hoven en rechtbanken de stelling van het Hof van Cassatie niet willen volgen en nog heden ten dage vindt men uitspraken die de cumul van verantwoordelijkheden verwerpen. Zie o.m. *Les Nouvelles*, loco cit., nrs. 161 vv.; Rechtbank van Koophandel te Kortrijk, 8-4-1950, R.W. 1950-51, kol. 188; Hof van Beroep te Brussel, dec. 1949, R.G.A.R. 1952, nr. 5048; Trib. Civil de Liège 24-11-1952, *Jurisprudence de la Cour d'Appel de Liège* 1952-53, p. 204; Werkrechttersraad van Namen, 4 maart 1958, *Revue de Droit social*, 1959, nr. 3, p. 92; Trib. de Commerce de Bruxelles, 27-1-1937, R.G.A.R., 1937, nr. 2411; Werkrechttersraad Charleroi 15-5-1956, *Revue de Droit Social*, 1956, p. 224; Werkrechttersraad te Brussel, 27-6-1957, *Revue de droit social*, 1959, nr. 3, p. 85; Vrederegerecht Marchienne-au-Pont, 14-4-1931, *Tijdschrift voor Vrederechters* 1932, p. 317.

3) Is de uitspraak van de rechtbank te Hasselt dan juist? Wij menen van niet, omdat er hier nog een ander principe speelt, nl. *dit van de beperking of de ontlasting van verantwoordelijkheid*.

a) Het is thans een uitgemaakte zaak dat de kwestie van de verantwoordelijkheid — zowel de contractuele als de delictuele — van private aard is en dat derhalve door conventie, de algemene regels, zoals zij in het burgerlijk wetboek zijn vastgelegd, (artt. 1136-1155 voor de contractuele en 1382-1386 voor de delic-

tuele verantwoordelijkheid) kunnen gewijzigd worden (uitgezonderd voor zware schuld of bedrog omdat zulks tegen de openbare orde indruist). Wij lezen hieromtrent in het artikel van R. O. Dalcq: « La responsabilité aquilienne » (J.T. 1955, p. 328):

« Une jurisprudence constante admet en Belgique la validité des clauses d'exonération en matière de responsabilité aquilienne. Mais s'il est permis de s'exonérer des conséquences de ses fautes, c'est à l'exclusion des fautes intentionnelles ou lourdes. En dehors de ces cas, il n'y a pas lieu de distinguer entre la faute volontaire ou involontaire. »

(Zie Luik, 2 dec. 1952, J.T. 1953, p. 623; Rechtbank van Koophandel, Luik, 12 januari 1952, R.G.A.R. 1953, nr. 5765; Luik, 30 mei 1952, Jurispr. de Liège, 1952-53, p. 4; Correctionele Rechtbank te Nijvel, 17-4-1953, R.G.A.R. 1954, nr. 5439; Laurent, t. XVI, nr. 214; De Harven « Revue de droit Belge », 1928, p. 219 vv.; Van Rijn, R.G.A.R., 1931, nr. 703; De Page, t. II, nr. 591 en nr. 1052 vv. (zie P.S. nr. 1)).

Partijen zouden dus door speciale clausules vrij de contractuele en ook de delictuele verantwoordelijkheid kunnen verzwaren of verminderen, hetgeen in feite ook dikwijls gebeurt

b) Daarbuiten heeft de *wetgever zelf* voor bepaalde contracten de regeling van de verantwoordelijkheid gewijzigd ten opzichte van het algemeen regime. Zie b.v. artikel 1880 voor het contract van lening; artikelen 1927-1928 voor de bewaargeving, artikel 1992 voor de lastgeving.

Het algemeen regime voor de verbintenissen om « iets te doen » is bepaald in artikel 1137 B.W.

« De verbintenis voor het behoud van de zaak te » zorgen verplicht hem, die ermede belast is, daaraan » al de zorgen van een goed huisvader te besteden, » hetzij de overeenkomst slechts tot het voordeel van » een van de partijen, hetzij ze tot hun gemeenschappelijk voordeel strekt. Die verplichting is meer of » minder uitgebreid ten aanzien van zekere contracten » waarvan de gevolgen, ten dien opzichte, uiteengezet » worden in de titels die daarop betrekking hebben. »

Voor wat aan de arbeider toevertrouwde zaken betreft, werd zijn verantwoordelijkheid, in afwijking van het algemeen regime, aanzienlijk beperkt, zoals nl. door het hoger geciteerde artikel 8. De huidige tekst is na veel discussies en amendementen door de wet van 4 maart 1954 tot stand gekomen en is zo ongeveer in overeenstemming met de gebruiken en gewoonten die in de arbeidsverhoudingen bestonden en nog bestaan (zie Verbond der Belgische Nijverheid 1954: Commentaar op de wetten van 4 en 11 maart 1954).

c) De vraag stelt zich nu: in hoever heeft een beperking van de contractuele verantwoordelijkheid ook invloed op de delictuele verantwoordelijkheid. M. a.w. indien een wet of een clausule de contractuele verantwoordelijkheid beperkt, b.v. tot zware schuld of bedrog, heeft zulks ook gevolgen op het plan van de delictuele verantwoordelijkheid?

De vraag stellen is ze nog niet oplossen en niet zeer veel juristen hebben het aangedurfd zich op dat delicate terrein te begeven. J. Van Rijn behandelt wel deze kwestie in zijn werk « Responsabilité Aquilienne et contrats en Droit Positif » en wij vinden zijn redenering zeer gezond. Om te zien of een beperking van verantwoordelijkheid, zegt hij, hetzij conventioneel, hetzij wettelijk ook op delictueel plan speelt, moet men de wil der partijen of van de wetgever onderzoeken. Over het algemeen komt het onderzoek van deze vraag hierop neer: heeft een beperking van verantwoordelijkheid op contractueel gebied enig praktisch gevolg als deze beperking niet zou bestaan op delictueel plan.

Het is inderdaad niet denkbaar dat partijen of de wetgever een verantwoordelijkheid zouden willen beperken, die enkel op de contractuele verhoudingen zou spelen, met als gevolg dat de partijen hieraan zouden kunnen ontsnappen door zich op delictueel plan te stellen. Reeds in 1932 in zijn artikel « Quelques remarques à propos des arrêts de la Cour de Cassation relatifs au concours des responsabilités contractuelles et délictuelles », schreef Van Rijn (R.G.A.R. 1932, nr. 1012).

« Dans l'arrêt » du 13 février 1930 la Cour de Cassation a heureusement corrigé ce que les termes de » son arrêt du 28 mars 1889 avaient d'excessif. Alors » que ce dernier arrêt incitait à penser que les parties » ne pourraient jamais déroger aux règles de la responsabilité contractuelle, l'arrêt du 13 février 1930, » précise que le fait de s'engager dans un contrat » à veiller tout spécialement aux biens ou à la personne d'un contractant, n'enlève pas, par lui-même » à ce dernier, l'action délictuelle pour lui réserver » seulement, en cas de dommage, l'action née du » contrat. »

« La Cour réserve ainsi, sans le résoudre, le problème de l'influence des conventions particulières » sur la responsabilité délictuelle. C'est ce problème » qui constitue le nœud de la question et sur lequel » nous comptons revenir dans un travail plus étendu ».

Het is dan in zijn meer vermeld proefschrift dat Van Rijn dit probleem nader onderzoekt en o.m. schrijft (p. 321):

« Par contre, si, par une clause expresse du contrat » ou par référence à des dispositions légales particulières, les partis dérogent à l'art 1137 et déterminent » avec moins de rigueur que cet article, la diligence » requise du débiteur, elles ont, sans aucun doute, » voulu réduire dans une mesure identique les obligations délictuelles de ce débiteur. »

en verder p. 332:

« La clause d'exonération, qui vise expressément les » obligations contractuelles, vise nécessairement les » obligations délictuelles dans la mesure où leur contentie coincide avec celui de premières et décider » autrement serait faire échec à la volonté des parties, » bouleverser l'économie de leurs prestations réciproques ».

« Telle est la solution qui dicte le respect de l'intention des parties. Tel est bien aussi le sens de arrêts » de la Cour de Cassation Belgique qui, s'opposant sur » ce point à la jurisprudence de la Cour de Cassation » de France, ont constamment décidé que la preuve » d'une « faute » ne permettait pas d'échapper aux » conséquences d'une clause d'exonération — hormis » le cas de dol ou de faute lourde (Cass. 22-2-1900 — » R.J. 1200, col 25). »

en verder nog (p. 333):

« Résumant en peu de mots la directive à suivre, » l'on peut affirmer que les clauses d'exonération » suppriment aussi bien la responsabilité délictuelle » que la responsabilité contractuelle pour les faits » dommageables et pour toutes les causes de préjudice » auxquels les clauses s'appliquent suivant leurs termes et suivant leur esprit ».

« (Zie R.P.D.B. v° Responsabilité nr. 1633, Corr. Rb. » Nijvel 17-4-1953 - R.G.A.R., 1954, nr. 5439). »

Toegepast op het besproken geval, moet men, naar onze bescheiden mening, zeggen dat in de verhoudingen van het arbeidscontract, in het concreet geval van het materiaal dat aan de arbeider wordt toevertrouwd, de wetgever zeer uitdrukkelijk, sedert de wet van 4 maart 1954, de verantwoordelijkheid van de arbeider « anders » heeft willen regelen dan volgens

het gemeen recht. Zeggen dat deze clause enkel gevolgen zou hebben op contractueel gebied en aan de patroon de keuze blijft zich op delictueel plan te stellen, zodat de arbeider verantwoordelijk zou zijn voor iedere lichte fout, zou aan art. 8 iedere betekenis ontnemen. Het is duidelijk dat wanneer een arbeider schade toebrengt aan materiaal dat hem wordt toevertrouwd — hetzij een auto hetzij een machine of gereedschap of instrument (zie Werkrechtensraad van Beroep, Brussel, 26-11-1953, J.T., 1954, p. 45-46). — zulks bijna altijd door een onvoorzichtigheid (grote of minder grote) gebeurt. Buiten de verhouding van twee contractueel verbonden partijen, zou deze onvoorzichtigheid zeker aanleiding geven tot aansprakelijkheid, op basis van de artt. 1832vv B.W. We vragen ons echter af welke zin en welk praktisch resultaat art 8 van de wet op het arbeidscontract wel zou hebben, zo de patroon hieraan kan ontsnappen door zich eenvoudig op delictueel plan te plaatsen. Is het trouwens niet meer dan redelijk dat wanneer een patroon een arbeider de weg opstuurt met zijn eigen auto, om voor zijn rekening bepaalde opdrachten uit te voeren, de patroon hiervan ook grotendeels de risico's moet dragen? (o.a. de lichte fouten van zijn aangestelde). (zie Burg. Rb. Brussel 30-6-1956 — Bull. Ass. 1957, p. 220).

Art. 8 van het arbeidscontract heeft aldus het speciaal punt van de toevertrouwde materialen ongeveer dezelfde gevolgen als art. 19 van de wet op de arbeidsongevallen.

Wij menen dan ook dat de uitspraak van de Rechtbank te Hasselt d.d. 27 april 1959 voor kritiek vatbaar is.

A. Vandeurzen,
Doctor Iuris.

P.S. — 1) Men moet zich zelfs afvragen of partijen zich niet contractueel van hun *zware fout* kunnen ontlasten.

Het Hof van Cassatie statueerde inderdaad op 25-9-1959 (J.T. 1960, p. 114):

« Attendu que dans la mesure où il déclare inopérante une clause supprimant la responsabilité d'un débiteur pour sa faute lourde personnelle ou la faute lourde de ses préposés, le jugement dénoncé manque de base en droit, aucune disposition légale, sauf certaines exceptions étrangères à la matière, n'interdisant aux parties contractantes de convenir que l'une d'elles ne répondra pas de sa faute lourde personnelle ou de la faute lourde de ses préposés. »

Zie ook de « Observations » op dit arrest van Jean-Jacques Roththier, J.T. 1960, p. 115-118.

2) Deze noot werd opgesteld vóór dat het arrest van het Hof van Beroep van Brussel van 5 november 1959 verscheen in de « Journal des Tribunaux » van 24 jan. 1960, p. 59 R.O. Dalcq maakt de kritiek op dit arrest en komt tot dezelfde conclusie als hierboven waar hij zegt:

« Ce texte (art. 8 du contrat du travail) devait en l'espèce jouer comme une véritable clause de non-responsabilité en faveur du préposé dans ses rapports avec son employeur, tant qu'il n'était pas établi qu'il avait commis une faute lourde, ou que sa faute avait un caractère habituel, ce qui ne semble pas avoir été invoqué. Ce texte faisait dès lors obstacle à ce que la prétention du civilement responsable puisse être accueillie. »

CORRECTIONELE RECHTBAN TE ANTWERPEN

14e Kamer — 14 februari 1961.

Voorzitter: M. Deripaincel.
Rechters: MM. Cornette en Montens.
O.M.: M. Dille.
Advocaten: Mrs. Tessens en Peeters.

Beroep. — Draagwijdte. — Rechten der burgerlijke partij. — Artikel 203 W.S.V.

Wanneer een betichte beroep aantekent tegen al de beschikkingen van een vonnis der Politierechtbank, waardoor hij wegens een van de betichtingen wordt vrijgesproken en wegens een andere wordt veroordeeld, is de burgerlijke partij, die aangesteld was maar niet alles bekwaam wat ze vroeg, gerechtigd als geïntimeerde, zelfs wanneer het O.M. het beroep van betichte niet volgt, incidenteel in beroep te komen, enerzijds om zich het oorspronkelijk gevraagde maar door de eerste rechter verminderde bedrag te zien toekennen en anderzijds om de fout, die door de eerste rechter niet bewezen werd verklaard, nog als basis voor de burgerlijke vordering te zien weerhouden. (art. 203 WSV).

Van Brecht t./ O.M. en Van de Perre.

Gezien het beroep ingediend door Van Brecht Josephus, op 19 november 1960 tegen het vonnis van 10 november 1960 tegensprekelijk uitgesproken door de Politierechtbank van Brecht waardoor de betichte hoofdens bovenvermelde betichtingen veroordeeld is geworden tot een geldboete van 15 F welke geldboete van 15 F bij toepassing van artikel 1 der wet van 5 maart 1952 vermeerderd is met 190 deciemmen per frank derwijze dat die geldboete 300 F bedraagt behulpelijk een gevangenisstraf van 3 dagen en tot de kosten belopende in het geheel op 16 F;

Van Brecht Josephus verwezen is geworden om ten titel van schadevergoeding te betalen aan de burgerlijke partij Van de Perre Adr. de som van 2.500 F met de verwijssintresten, de gerechtelijke intresten en de kosten;

Overwegende dat het beroep ingesteld door beroeper Van Brecht Josephus, alsmede het incidenteel beroep ingesteld door de burgerlijke partij regelmatig zijn naar vorm en termijn;

Overwegende dat de inbreuk voorzien door artikel 25/2 en 25/2a van de wegcode door de eerste Rechter ten laste van beroeper Van Brecht Josephus weerhouden, door het onderzoek in graad van beroep gedaan, bewezen is gebleven en de eerste Rechter hiervoor een juiste strafftoemeting heeft gedaan;

Overwegende dat door het hoofdberoep van beroeper Van Brecht Jos. tegen al de beschikkingen van het vonnis, de burgerlijke vordering van Van de Perre Adr. tegen Van Brecht Jos. voor de rechtsmacht in hoger beroep werd gebracht; dat aldus het incidenteel beroep door Van de Perre Adr. ingesteld bij mondelinge besluiten ontvankelijk is (art. 203 W.S.V.);

Overwegende dat het incidenteel beroep er toe strekt:

1° het oorspronkelijk bedrag door de burgerlijke partij gevraagd, zijnde 2.770 F, en dat door de eerste rechter op 2.500 F werd verminderd, te zien toekennen en

2° de fout voorzien door artikel 26/2 van de wegcode, en die door de eerste Rechter ten laste van Van Brecht Jos. niet bewezen werd verklaard, als basis van de burgerlijke vordering te zien weerhouden;

Overwegende dat ingevolge de ontvankelijkheid van het incidenteel beroep van de burgerlijke partij, dit beroep voor gevolg heeft dat de burgerlijke vordering voor de rechtsmacht in hoger beroep herleeft zoals zij door de eerste Rechter werd gesteld met als basis zowel de artikelen 25/2 en 25/2a en artikel 26/2 van de wegcode;

Overwegende dat de feiten van de preventie voorzien door het artikel 26/2 van de wegcode door het onderzoek van de zaak in graad van beroep gedaan evenmin bewezen zijn;

Overwegende dat de fouten bewezen in hoofde van Van Brecht Jos. en voorzien in artikel 25/2 en 25/2a van de wegcode, rekening gehouden met de omstandigheden van het ongeval, zoals plaats en snelheid van de voertuigen bij de aanrijding, niet in oorzakelijk verband staan met de schade door de burgerlijke partij opgelopen;

Om deze redenen,

Alle andere besluiten verwerpende, gelet op artikelen 2, ... en bij toepassing van dezelfde artikelen en wetbepalingen als aangehaald in het vonnis waartegen beroep;

Rechtdoende op tegenspraak geeft akte aan de burgerlijke partij Van de Perre Adriaan van het door haar ingesteld incidenteel beroep;

Aanvaardt het beroep ingesteld door betichte Van Brecht Jos. alsmede het incidenteel beroep ingesteld door de burgerlijke partij Van de Perre Adr. en rechtdoende binnen de perken van deze beroepen;

Bevestigt het vonnis waartegen beroep in al zijn bestreden schikkingen op strafrechterlijk gebied; verwijst beroeper Van Brecht Jos. tot de kosten van de openbare partij in beide aanleggen in totaal tot op heden berekend op 301 F; hervormt het vonnis waartegen beroep in al zijn bestreden schikkingen op burgerlijk gebied en dienaangaande opnieuw rechtdoende: verklaart de vordering van de burgerlijke partij Van de Perre Adr. ontvankelijk doch ongegrond, bij gebrek aan oorzakelijk verband zoals hierboven nader omschreven, dienvolgens wijst voornoemde burgerlijke partij af van haar eis en verwijst haar tot de kosten door haar gedaan in beide aanleggen.

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE KORTRIJK

12 november 1960.

Voorzitter : M. Van Lerberghe.

Referendaris : M. Vandekerckhove.

Advokaten : Mrs. Van Haesebrouck en Hoornaert.

Koop en verkoop van occasievoertuigen. — Verborgen gebreken. — Omvang van de wettelijke vrijwaringsverplichting van de verkoper.

Wie een occasievoertuig koopt aanvaardt meteen de risico's van een tweedehandse en twijfelachtige wagen.

Een gebrek is alleen dan verborgen wanneer het niet blijkt of moet blijken uit een op bekwame tijd ingesteld onderzoek door iemand, die daaraan de gewone zorg besteedt. De koper van een gedurende vijf jaar gebruikte wagen zou zich bij de aankoop door een deskundige moeten laten bijstaan.

Bij de koop-verkoopovereenkomst van occasievoertuigen blijft de wettelijke vrijwaring in hoofde van de verkoper in de regel bestaan, tenzij de al te goedkope prijs of bijzondere omstandigheden doen vermoeden dat de koper op eigen risico en gevaar heeft gekocht. Deze vrijwaring is bij occasieaankopen minder ruim dan bij nieuwokoop, omdat de sleet en het gewoon onderhoud noodzakelijk in de prijs mede verrekend zijn. In hoeverre deze minderwaarde de vrijwaring zal doen verminderen zal van geval tot geval verschillen.

P.V.B.A. Ets. P. Ghistelinck t/ Veniat.

Gezien de daging van 14 september 1960, waarbij de eiseres jegens verweerder de betaling vordert van 8.275 F. met de rechterlijke rente en de kosten van het geding;

Overwegende dat verweerder de betaling van de gevraagde factuur van 26 april 1960 weigert omdat hij, die een occasiewagen « Mercedes-Diesel » voor 45.200 F., taks inbegrepen, op 17 oktober 1959 van eiseres kocht en een breuk van de krukas onderging, kosteloos door eiseres hersteld, opnieuw in de omstreken van Bergen omstreeks 26 maart 1960 defect had (geconstateerd tegen 960 F.) welk gebrek eiseres herstelde tegen toezending van de nu gevorderde factuur, teruggestuurd door verweerder, die betoogt dat hij voor een dergelijk hoge prijs recht had op een wagen die jarenlang feilloos moest rijden;

Overwegende dat een nieuwe « Mercedes-Diesel » vanaf september 1959 145.000 F. kostte + 13 % taxes = 163.850 F.;

Overwegende dat verweerder deze welbepaalde auto bouwjaar 1953 in 1959 kocht en aldus zeer goed wist welk voorwerp hij kocht (het verkeerde cijfer van de motor op de factuur vermeld verandert aan de individualiteit van het gekochte voorwerp niets) alsmede kon en moest vermoeden dat het niet enkel zeer veel km. had gereden maar tevens dat er veel sleet aan de wagen was;

Dat wie een occasievoertuig koopt meteen de risico's overneemt van een tweedehands en twijfelachtige wagen;

Overwegende dat een gebrek alleen dan verborgen is wanneer het niet blijkt of moet blijken uit een onderzoek ingesteld op bekwame tijd door iemand die daaraan de gewone zorg besteedt (Rb. Roermond, 31 mei 1918, W.P.N.R. 2535);

dat de koper van een 5 jaar gebruikte wagen zich

bij de aankoop door een vakkundige moest laten bijstaan (De Page, T. IV, nr. 177 2 b + noot 6 en 7);

Overwegende dat de rechtspraak over de vrijwaring wegens verborgen gebreken bij de koop-verkoopovereenkomst van occasievoorwerpen als volgt kan samengevat worden :

de wettelijke vrijwaring in hoofde van de verkoper blijft in de regel bestaan, tenzij de al te goedkope prijs (Hrb. Gent, 24 april 1880, Pas. 1881, III, 75; De Page, T. IV, nr. 1911) of bijzondere omstandigheden doen vermoeden dat de koper op eigen risico en gevaar kocht (noot J.C.B., 479; Hrb. Brussel, 7 februari 1946, J.C.B. 191);

deze wettelijke vrijwaring bij occasieaankopen is echter minder ruim dan bij nieuwwkoop omdat de sleet en het gewoon onderhoud noodzakelijk medeverrekenend is in de prijs (Hrb. Brussel, 20 mei 1920, J.C.B. 283);

tot hoever deze minderwaarde de vrijwaring vermindert, verschilt van geval tot geval (Hrb. Gent, 12 maart 1890, J.C.F. p. 160; Hrb. Antwerpen, 16 april 1936, P.P. 1937, 24; Hrb. Brussel, 31 oktober 1941, J.C.B. 1942-44, 40; Rb. Amsterdam, 6 december 1918, W. 10422);

Overwegende dat eiseres hier een zekere vrijwaring heeft geëerbiedigd vermits zij gratis herstellingen uitvoerde; dat zij echter verder betoogt het voertuig niet meer te hebben teruggezien tenzij om de litigieuze herstellingen op 1 en 25 april 1960 uit te voeren, welke herstellingen zij aanrekent;

Overwegende dat verweerder, die een beperkt vrijwaringsrecht had, in elk geval bij de ontvangst van de factuur van 26 april 1960 wettelijk gehouden was een vordering tot ontbinding, tot prijsvermindering of tot herstel van de gebreken in te stellen binnen een korte tijd (art. 1648 B.W.) welke actie zij heden, na 7 maanden, nog niet instelt;

dat hij het bestaan van het verborgen gebrek ten tijde van de aankoop niet bewijst in een door hem ingestelde vordering;

Overwegende dat de herstellingen met hun kostprijs ter zake bewezen zijn;

dat eiseres op 12 mei, 7 juli en 17 augustus 1960 aan verweerder schreef zonder reactie of protest te ontvangen;

dat verweerder de gehele bewijslast draagt, niet enkel van het feit dat de door hem ingeroepen gebreken bij de aankoop verborgen waren maar tevens voor het volgen der wettelijke rechtspleging in zake vrijwaring uit hoofde van koopvernietigende gebreken;

dat verweerder aan deze bewijslast niet voldoet door enkel en alleen een getuigenverhoor te vragen;

Om deze redenen,

De Rechtbank, alle andere besluiten afwijzend.

Veroordeelt verweerder om aan eiseres te betalen de som van 8.275 F met de rechterlijke rente;

Verwijst verweerder tot de kosten van het geding tot heden begroot op de som van 515 F, alsmede tot de registratierechten en alle gebeurlijke uitvoeringskosten;

Verklaart het vonnis uitvoerbaar bij voorraad, niet-tegenstaande elke voorziening en zonder borgstelling.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE BRUSSEL

15e Kamer. — 26 december 1959.

Alleenrechtsprekend rechter : M. D'Hondt.

Referendaris : M. Cleeremans.

Advokaten : Mrs. Braun en Humblé.

1. **Concessieovereenkomst. — Interpretatie van een clause luidende, dat alle eventuele zegel- en registratierechten ten laste van de aannemer komen. — Verschil tussen zegelrecht en met het zegel gelijkgestelde taksen. — De regels betreffende de kosten ter zake van verkoop zijn niet toepasselijk.**
2. **Burgerlijke rechtsvordering. — Zgn. gerechtelijk contract. — Geen wijziging van de grond van de vordering door besluiten zonder toestemming van de wederpartij.**

1. *Concessieovereenkomst tot exploitatie van het personenvervoer bij middel van miniatuurtreintjes binnen de omheining van de tentoonstelling met bepaling in het lastenboek, dat de eventuele zegel- en registratierechten ten laste zijn van de aannemer. Terugvordering door de concessiegever van een door het beheer van financiën geheven taks van 5 % op grond van artikel 76, 1 van het wetboek der met het zegel gelijkgestelde takss.*

Het zegelrecht verschilt volstrekt met de met het zegel gelijkgestelde taksen. Het zegelrecht is een belasting verschuldigd op de redactie van een geschrift, dat als titel moet gelden, terwijl de met het zegel gelijkgestelde taksen eisbaar zijn bij het bestaan van een bepaald juridisch feit, zoals de mutatie voor de overdrachtaks, het uitvoeren van werken voor de factuurtaks, het aanplakken voor de aanplaktaks. Registratierechten hebben uiteraard niets gemeen met de met het zegel gelijkgestelde taksen. Hieruit volgt, dat onder de woorden « zegel- en registratierechten » niet de litigieuze factuurtaks te begrijpen is.

De stelling als zou volgens het gewone recht de taks door de begunstigde van de exploitatie moeten worden gedragen, net als inzake verkoop de kosten voor de koper, kan niet aanvaard worden. Het toestaan van concessies heeft met de verkoop practisch niets gemeen.

2. *Het geding inleidend exploit heeft tot doel de betwisting vast te stellen, waarover de rechter zal dienen te beslissen.*

Zonder toestemming van de wederpartij is de eisende partij niet gerechtigd door ter zitting genomen besluiten de grond van haar vordering te wijzigen.

N.V. Société de l'Exposition Universelle et Internationale de Bruxelles 1958 t/ Joris en N.V. Kredietbank.

Overwegende dat de eis ertoe strekt de solidaire veroordeling van verweerders te bekomen om aan eiseres te betalen een som van 1.162.032 F, bedrag dat door haar gestort werd aan de ontvanger van het zegel, te Brussel op 13-5-59, bij wijze van factuurtaks tegen 5 p.c. op de concessie van het personenvervoer bij middel van miniatuur treintjes, binnen de omheining van de tentoonstelling;

Overwegende dat eiseres voorhoudt dat verweerder van haar vergunning had bekomen bij overeenkomst tot uitbating van hierboven vermelde treintjes; dat het lastenkohier, dat trouwens deel uitmaakt van gezegde overeenkomst, de fiskale lasten en taksen ten laste

legt van verweerder; dat zij dan ook gerechtigd is in uitvoering van dit beding, van verweerder de betaling te vragen van de som die zij aan het Beheer van Financiën gestort heeft; dat verweester zich op 14-10-57 ten belope van 500.000 frank, voor de verbintenissen van verweerder Joris, aangaande de hoger vermelde vergunning, borg heeft gesteld;

Overwegende dat verweerder Joris ten stelligste ontkent dat de tussen partijen gesloten overeenkomst de betaling door hem van de betwiste taks inhoudt;

Dat hij aanvoert dat de overeenkomst (artikel 10) uitsluitend bepaalt dat de gebeurlijke zegel- en registratierechten ten laste zijn van de aannemer; dat het zegelrecht niets gemeen heeft met de taks waarvan de betaling aan eiseres gevraagd werd; dat deze taks, naar de bewoordingen van het Beheer van Financiën zelf, als een factuurtaks dient beschouwd, dat deze taks bijgevolg een « met het zegel gelijkgestelde taks » uitmaakt;

Overwegende dat eiseres hiertegen stelt dat alhoewel de overeenkomst niet uitdrukkelijk gewag maakt van de betwiste taks partijen nochtans, door het ten laste leggen van de concessiehouder van de zegel- en registratierechten, hun wil hebben geopenbaard door de concessiehouder alle bijkomstige lasten te doen dragen betrekkelijk op de toegewezen exploitatie;

Overwegende dat eiseres verder in haar besluiten voorhoudt dat geen twijfel, trouwens, kan bestaan wat betreft de verklaring die moet worden gegeven aan de gesloten overeenkomst; dat de betwiste taks op een wettelijk steunt: het artikel 76, al. 1 van het Wetboek der met het zegel gelijkgestelde taksen; dat volgens het gemeen recht de taks door de begunstigde van de toegewezen exploitatie moet worden gedragen net als in zake verkoop door de aankoper; dat verweerder noch van het bestaan van de taks kon onwetend zijn noch van het feit dat deze taks overeenkomstig de principes door haar verschuldigd is;

Overwegende dat verweerder, ten slotte, voorhoudt dat moest de overeenkomst aanleiding geven tot twijfel — quod non, vermits slechts gebeurlijke zegel- en registratierechten ten laste van de concessiehouder worden gelegd — dan nog zou de eis afgewezen moeten worden, dat, inderdaad, de gesloten overeenkomst een toetredingscontract is en dat in dergelijke contracten de twijfelachtige bedingen dienen verklaard tegen wie bedongen heeft: ter zake tegen eiseres, en ten gunste van wie zich heeft verbonden dit wil zeggen, ten zijnen gunste;

Overwegende dat tweede verweester verklaart de zienswijze van verweerder Joris bij te treden en zij aldus eveneens de vordering als ongegrond beschouwt;

Overwegende dat het vaststaat dat de tussen partijen gesloten overeenkomst slechts één beding inhoudt betrekkelijk op fiskale lasten en dit wel het artikel 10 van het lastenboek;

Overwegende dat gezegd artikel 10 bepaalt dat de gebeurlijke zegel- en registratierechten ten laste zijn van de aannemer;

Overwegende dat het niet kan worden betwist dat het zegelrecht volstrekt verschilt met de taksen gelijkgesteld met het zegel, waarin dient begrepen te worden de taks waarvan de betaling het voorwerp uitmaakt van onderhavige eis;

Overwegende dat het zegelrecht een belasting is welke gelegd wordt op het opstellen van een geschrift dat als titel moet gelden; terwijl de met het zegel gelijkgestelde taksen hun eisbaarheid vinden uitsluitend in het bestaan van het aangeslagen juridisch feit, net als: de mutatie, voor wat de overdrachtaks aan-

gaat, het uitvoeren van werken, voor de factuurtaks op de aannemingen van werken en op het vervoeren, het materieel feit van het aanplakken, voor wat de aanplaktaks betreft, enz. (zie Otten: Tt des Taxes ass. au timbre nr 6; Tiberghien, manuel de Drt fiscal nr. 832 en 860; Ceulemans, Tt élémentaire des Taxes ass. au Timbre, blz. 5, zie daarenboven: Rép. pr. Drt B, Ve Taxes ass. au timbre, nr. 1);

Overwegende dat anderzijds, registratierechten, dit spreekt van zelf, niets gemeen hebben met de taksen gelijkgesteld met het zegel;

Overwegende dat, bijgevolg, niet kan weerhouden worden dat de overeenkomst, bij het gebruiken der bewoordingen: « zegel- en registratierechten » uitdrukkelijk de thans gevorderde taks, voorziet;

Overwegende, anderzijds, dat nergens uit spruit dat het in de bedoeling der partijen lag bij het gebruiken van de bedoelde bewoordingen, door de concessionaris alle bijkomstige lasten betrekkelijk op de bedoelde exploitatie te doen dragen;

Dat uit de bestanddelen der zaak alsmede uit de uitvoering die aan de overeenkomst werd gegeven, eerder blijkt dat partijen het eens waren de concessionaris van gezegde lasten vrij te stellen;

Dat inderdaad vaststaat dat het beheer van Financiën eiseres er de 25 oktober 1956 attent op maakte dat de vergunning van het recht tot exploitatie der treintjes aanleiding gaf tot heffing van de taks van 5 p.c. voorzien bij art. 76, 1 van het Wetboek der met het zegel gelijkgestelde taksen;

dat de inschrijving van verweerder op het lastenboek van 29 november 1956, te weten meer dan één maand later, dagtekent;

Dat eiseres aldus aan het bestaan van vermelde taks herinnerd, de bepalingen van het lastenkohier, in verband hiermede niet heeft weten te wijzigen;

Dat, verder, te onderstrepen valt dat de bedongen redevance van 27 p.c. op de brutoontvangst der exploitatie regelmatig om de acht dagen aan eiseres betaald werd, dit gedurende de ganse duur van de Tentoonstelling en zonder de minste bezwaren of opmerkingen vanwege eiseres uit te lokken;

Dat verder op te merken is dat de wekelijkse relevé's opgemaakt werden op formulieren uitgaande van eiseres, dat deze formulieren geen enkele rubriek bevatten voor het berekenen van de thans betwiste taks;

Overwegende dat de redenering van eiseres aangaande de toepassing, ter zake, van de principes van het gemeen recht, niet al te duidelijk voorkomt; dat kan worden verstaan dat partijen bij het contracteren zich hebben weten te gedragen; naar de wettelijke verplichtingen in zake taksen, die in hoofde van de concessionaris zouden bestaan;

Overwegende dat aldus geïnterpreteerd, de stelling van aanlegster niet kan worden verdedigd; dat nergens bewezen wordt dat partijen en, bijzonder verweerder, het inzicht hebben gehad zulks te doen; dat de bestanddelen der zaak, zo als reeds gezegd, eerder tegen dergelijke thesis pleiten; dat, trouwens niet vaststaat dat de door eiseres uiteengelegde principes in dit geschil toepasselijk zijn, dat ze gelden voor wat de verkoop betreft, doch niet noodzakelijkerwijze, voor wat betreft toezegging van concessies, dewelke praktisch met de verkoop niets gemeen heeft;

Overwegende dat verder nog kan worden verondersteld dat eiseres haar vordering thans niet meer steunt op de tussen partijen gesloten overeenkomst doch rechtstreeks op de wettelijke bepalingen zelf;

Overwegende dat de stelling van eiseres, in deze tweede interpretatie evenmin kan weerhouden wor-

den; dat ze er op neer komt, bij middel van besluiten de grond zelf van de eis te wijzigen;

Overwegende dat de eis aldus gewijzigd, onontvankelijk wordt;

Overwegende dat het geding inleidend exploit tot doel heeft de betwisting vast te leggen, waarover de Rechter zal dienen te beslissen, dat het exploit het oorspronkelijk punt is van het gerechtelijk contract dat eisende partij wenst te zien ontstaan tussen haar tegenstrever en zich zelf; dat, indien het vrij staat er bestanddelen in te lassen die vreemd zijn aan het exploit, dit slechts kan geschieden onder de voorwaarde dat het gerechtelijk contract behouden worde, in het kader waarin het door het exploit werd gesloten, zonder wijziging van de wezenlijke elementen ervan (Cass. 10 dec. 1903, Pas, I, 80);

Overwegende dat eisende partij, bijgevolg er niet toe gerechtigd is, door ter zitting genomen besluiten, de grond van haar aanvraag te wijzigen (Hasselt, 25-1-1911, Pas, III, 152; Luik, 9-7-1937, Pas, 1938, II, 21; Luik, 28-1-1947, Jur. Liège, 153; Braas, précis de proc. civ. 3e uitg. Deel II, nr. 1088; Rép. pr. dr. b., v° contrat judiciaire, nr. 84);

Dat zulks echter kan geschieden, mits de toestemming van de tegenpartij;

Overwegende dat, ter zake, niet blijkt dat verweerders de wijziging van het gerechtelijk contract aangevaard hebben;

Overwegende weliswaar, dat verweerders de discussie aangenomen hebben omtrent het toepassen op onderhavig geschil, van de wettelijke voorschriften en de principes geldig voor de verkoop; dat nochtans uit de besluiten van verweerders duidelijk spruit dat ze de discussie beschouwen als blijvende binnen de perken van de overeenkomst;

Overwegende dat de vordering gericht tegen verweerder Joris ongegrond zijnde, en, in zoverre ze steunt op verplichtingen die voor verweerder zouden voortvloeien uit de wet, onontvankelijk, dezelfde beslissing dient te gelden voor zoveel de eis gericht is tegen verweerster N.V. Kredietbank;

Om deze redenen :

Verklaart de Rechtbank de vordering ongegrond en onontvankelijk in zover ze op wettelijke verplichtingen van verweerder Joris gesteund is;

Wijst aanlegster af van haar vordering en veroordeelt haar tot de kosten.

POLITIERECHTBANK TE MOORSELE

25 maart 1960.

Rechter : M. Hendrickx.

Advokaten : Mrs. Mathys en Frillet.

1. Strafzaken. — Ongeoorloofd vervoer van personen. — Schadeloosstelling. — Aanstelling van burgerlijke partij op basis van art. 30 van de besluitwet van 20.12.1946. — Ontvankelijk.
2. Strafzaken. — Ongeoorloofd vervoer van personen. — Schadeloosstelling. — Noodzakelijkheid het bestaan van een schade te bewijzen.
3. Strafzaken. — Ongeoorloofd vervoer van personen. — Schadeloosstelling. — Schatting van het bedrag van de schade. — Ex aequo et bono.

1. De N.M.B.S. kan zich op regelmatige wijze burgerlijke partij aanstellen op basis van art. 30 van de Besluitwet van 30.12.1946.

2. De N.M.B.S. moet het bewijs leveren van de schade waarvan zij vergoeding eist in haar hoedanigheid van burgerlijke partij.

3. Wanneer de rechtbank niet over voldoende gegevens beschikt om de burgerlijke partij te volgen in de schatting van haar eis, blijkt het nodig « ex aequo et bono » te beschikken.

O.M. en N.M.B.S. t/ Vlaminck.

Verdacht van te Moorseele, de 20 augustus 1959, 1 juli 1959 en 26 augustus 1959 :

In overtreding met art. 56/h B.R. 10.9.1957, om een autobusdienst over de weg te hebben ingericht voor vacatievervoer van kinderen van Oostende naar Wodecq, van Menen naar Nieuwpoort en van Nieuwpoort naar Moeskroen, zonder de voorafgaande machtiging van de Minister van Verkeerswezen te hebben verkregen.

— Inbreuk op artikel 56/h B.R. 20.9.1947.

Gehoord de burgerlijke partij « De Nationale Mij. van Belgische Spoorwegen, bij monde van Meester Julien Mathys, advocaat te Kortrijk, in haar besluiten eisend dat de verdachte verwezen worde, haar te betalen ten titel van schadeloosstelling de som van 6.730 frank, namelijk :

Zijnde een concurrentievergoeding voor de volgende groepsreizen : op 1.7.1959 van Menen naar Nieuwpoort; op 26.8.1959 van Nieuwpoort naar Moeskroen; op 15.7.1959 van Nieuwpoort-Bad naar Menen, en op 20.8.1959 van Oostende naar Flobecq (station Wodecq), verhoogd met de vergoedende intresten vanaf de dag van de feiten tot 26.2.1960, verder de gerechtelijke intresten vanaf 26.2.1960 en haar kosten.

Aangezien het niet te betwisten valt dat betichte de vereiste machtiging niet bezat om de zogenaamde « pendeldiensten » uit te voeren;

Overwegende dat uit de verhandelingen ter terechtzitting genoegzaam in rechte is bewezen dat de verdachte zich aan de hierboven beschreven betichting heeft plichtig gemaakt; doch dat deze op verschillende tijdstippen gepleegde betichting maar één strafbare daad uitmaakt;

Overwegende dat er ten voordele van de verdachte, verzachtende omstandigheden bestaan, spruitende uit de zaak zelf en zijn vorig goed gedrag;

Om deze redenen :

en gezien de artikelen 28, 38, 39, 40, 50, 85 van het strafwetboek; art. 9 Wet 31.5.1888 gewijzigd door de Wet van 14.11.1947; artikel 1 Wet 5.3.1952 (dec.); art. 56/h B.R. 20.9.1947; art. 30 B.W. 30.12.1946; art. 11, 12, 14, 31, 34, 35, 37 en 41 der wet van 15.6.1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken; art. 162 van het wetboek der strafvordering, door de voorzitter aangeduid.

De Rechtbank, recht doende op tegenspraak, verwijst de verdachte in een geldboete van 26 frank (+ 190 deciem) = 520 frank.

Verwijst de verdachte in het terugkeren der gedingskosten van huidig vervolg tot heden begroot op 53 F;

Beveelt dat bij gebreke van betaling der geldboete binnen de termijn voorzien bij artikel 40 van het strafwetboek, deze zal mogen worden vervangen door een gevangenisstraf van 8 dagen;

Beveelt dat de tenuitvoerlegging van het onderhavig vonnis ten laste van de verdachte zal geschorst worden, gedurende een termijn van 1 jaar te rekenen van heden, met uitzondering der kosten en der veroordeling jegens de burgerlijke partij indien de veroordeelde geen nieuwe

veroordeling tot een criminele straf of tot een hoofd-gevangenisstraf van meer dan een maand oploopt.

Gelast het Openbaar Ministerie met de tenuitvoerlegging van het onderhavig vonnis.

En recht doende over de eis der burgerlijke partij : Nationale Mij. van Belgische Spoorwegen :

Aangezien de N.M.B.S. zich regelmatig als burgerlijke partij heeft aangesteld en terecht artikel 30 van de B.W. van 30 december 1946 inroept, hetwelk bepaalt : « ingeval van exploitatie zonder machtiging, worden veroordelingen tot een schadeloosstelling tegen de overtreders uitgesproken, hetzij ten bate van de exploitanten die een machtiging bezitten en door de overtreding schade hebben geleden, hetzij ten bate van de openbare besturen » ;

Aangezien nochtans de N.M.B.S. als burgerlijke partij een schade vordert welke zij dient te bewijzen ;

Aangezien inderdaad het niet vaststaat dat de vervoerde personen, meest samengesteld uit kinderen, de reis normaal met de trein zouden gedaan hebben ;

Aangezien in die omstandigheden de Rechtbank niet over voldoende gegevens beschikt om de burgerlijke partij te volgen in haar vordering, dat het nodig blijkt « ex aequo et bono » te beslissen ;

Aangezien anderzijds betichte in zeer ondergeschikte orde vraagt de vordering van de B.P., N.M.B.S., te beperken tot een vergoeding van 2.000 frank ; dat deze vraag dient aangenomen te worden ;

Gezien art. 1382, 1383 van het burgerlijk wetboek ;

Verwijst de verdachte aan de burgerlijke partij, « De Nat. Mij. van Belgische Spoorwegen » te betalen ten titel van schadeloosstelling de som van 2.000 frank, « ex aequo et bono » bepaald, dit met de vergoedende intresten vanaf de datum van de feiten tot 26 februari 1960, verder de gerechtelijke intresten, alsook de kosten dezer partij ;

Verwerpt het overige van de eis der burgerlijke partij als ongegrond.

BOEKBESPREKING

D. Frans E. R. De Pauw. — Het mare liberum van van Grotius en Pattijn. — In : Vlaamse Rechtskundige Bibliotheek (Nieuwe reeks), uitgegeven door het Rechtskundig Weekblad, onder leiding van Prof. Mr René Victor, Brugge, Die Keure. — Prijs 225 F.

A. — De Nederlanden hebben twee Oost-Indische Compagnieën gekend. De Noordelijke heette « de Verenigde Oostindische Compagnie » (1602), de Zuidelijke « de Compagnie van Oostende » (1722).

Om hun recht tot zeevaart naar en handel met het Verre Oosten veilig te stellen tegen aldaar reeds gevestigde concurrenten, deden beide compagnieën beroep op het beginsel van de vrijheid van de zee, « Mare liberum ». Beide lieten dit beginsel uiteenzetten en verdedigen door een gezaghebbend jurist. De Zuid-Nederlander, *Karel Filips Pattijn* (1687-1773), herhaalde de argumenten van de Noord-Nederlander, *Hugo de Groot* (1583-1645). En de Zuid-Nederlander moest die argumenten aanvoeren tegen de eigen opvolgers van de Noord-Nederlander.

Want op één eeuw tijds was de politieke en economische constellatie in Europa volkomen veranderd. In de jaren 1600 waren de Noordelijke Nederlanden nog maar een opkomende koloniale mogendheid ; in 1700 waren ze tot een gevestigde koloniale macht uitgroeid. En het beginsel van de vrijheid van de zee,

dat hun in 1600 zo gelegen was, hinderde hen integendeel in 1700.

Hoe hebben ze die tegenstrijdigheid opgelost ? Hoe is de juridische gedachtengang geëvolueerd ? Hoe evolueerde *Grotius* zelf ? En hoe kwam het, dat *Pattijn* in 1726 niet het minste succes wist te boeken met ideeën, welke *Grotius* in 1609 beroemd maakten ?

Ziedaar de problemen, die de heer *De Pauw* heeft willen oplossen.

B. — Zodoende gaat hij van een eigen standpunt uit.

Inderdaad : de meeste moderne schrijvers over volkenrecht hebben hun belangstelling beperkt tot de theoretische beschouwingen van de grote denkers uit vorige eeuwen. De heer *De Pauw* wil die theoretische beschouwingen in het licht stellen van de werkelijke houding der betrokken staten. « Het was onze bedoeling », zo schrijft hij (bl. 4), « aan de hand van twee gelijknamige boeken van twee juristen uit de Nederlanden aan te tonen hoe de idee van het « mare liberum » naargelang van wisselende omstandigheden werd gebruikt en misbruikt, hoe zij groeide en verwaagde onder de drang van economische behoeften. Deze idee hebben we niet theoretisch behandeld maar we hebben ernaar gestreefd te laten zien welke invloed het « recht der vrije vaart » in werkelijkheid heeft gehad en hoe dit begrip in het belang van handel en zeevaart door onze juristen werd bespeeld ».

Niet alleen het gedrukte recht, ook en vooral het volledig, het levend recht interesseert de heer *De Pauw*. Uitgaande van dit standpunt heeft hij zijn boek als volgt ingedeeld :

eerste deel : *Grotius* en de vrijheid van de zee ;
tweede deel : *Pattijn* en de vrijheid van de zee ;
synthese : *Pattijn* en *Grotius*.

C. — *Eerste deel : Grotius en de vrijheid van de zee.*

Hugo de Groot staat vooral bekend als de kampioen van de vrije zeevaart. Dit beginsel verkondigde hij inderdaad met klem in het begin van zijn bewogen loopbaan. De Verenigde Oostindische Compagnie had hem, als opkomend advocaat, die taak toevertrouwd. Het kwam er immers op aan, het optreden van de compagnie te verdedigen, in haar (soms krachtdadige) concurrentie met de Portugezen, op de weg naar het Verre Oosten.

Grotius kweet zich met groot talent van zijn taak. Hij schreef het « *De jure praedae commentarius* » (1604), om het buitmaken van Portugese schepen door de Hollanders te rechtvaardigen ; en de hoeksteen van dit werk is het hoofdstuk « *Mare liberum* ». De zee is vrij : ziedaar een dwingend voorschrift van het goddelijke, onveranderlijke natuurrecht. De heer *De Pauw* wijst er overigens op, dat die leer niet nieuw was : ze gaat grotendeels terug op de Spaanse grondleggers van het volkenrecht (16e eeuw), en zelfs op enkele postglossatoren (14e).

Merkwaardig is nu, dat *Grotius* dit standpunt twintig jaar later niet handhaaft. In zijn overberoemde « *De jure belli ac pacis* » (1625) wordt het statuut van de zee beheerst, niet meer door het goddelijke, onveranderlijke natuurrecht, maar door het menselijke volkenrecht. Binnenzeeën, baaien en straten worden hier vatbaar voor eigendom. Zo wordt ook de handel met overzese gebieden vatbaar voor contracten, zelfs voor monopolie. Daarbuiten geldt wel een natuurrecht ; maar dit is geen dwingend natuurrecht meer : het is slechts een suppletief natuurrecht.

Wat was er gebeurd ? De Hollandse vloot had in-

tussen het monopolie der Indische specerijen veroverd, en *Grotius* was diplomaat geworden. Zijn boek van 1625 gaat dan ook uit van de praktijk der staten, zoals hij die als diplomaat had leren kennen. De zee is niet meer vrij in haar geheel. Ze is gedeeltelijk aan soevereiniteit onderworpen. En de enige vraag luidt: hoever reikt die soevereiniteit?

Een nog steeds open vraag...

D. Tweede deel: *Pattijn* en de vrijheid van de zee.

Aangezien de figuur van *Pattijn* onder de juristen veel minder bekend is dan die van *Grotius*, besteedt de Heer *De Pauw* een eerste hoofdstuk aan *Pattijn's* leven en werk. De man heeft op schitterende wijze carrière gemaakt in de hoge magistratuur en de administratie der Oostenrijkse Nederlanden. Keizerin *Maria-Theresia* noemde hem «die goede oude dienaar».

Doch uiteraard vraagt de Heer *De Pauw* onze aandacht vooral voor *Pattijn's* «*Mare liberum*».

Hij beschrijft ons eerst de historische achtergrond (de oprichting van de Compagnie van Oostende), de boekenoorlog waartoe die oprichting aanleiding gaf, de verhouding van *Pattijn* tegenover de Compagnie.

Vervolgens analyseert de Heer *De Pauw* het «*Mare liberum*» zelf: zijn bronnen, zijn gedachtengang, zijn gebreken. Het boek geeft de indruk, aldus *De Pauw*, «een slordig inderhaast samengesteld advokatendossier te zijn, met onvoldoende geordende uiteenlopende definities van verschillende auteurs, met nutteloze herhalingen, parafraseringen, voorbeelden, samenvattingen en uitweidingen, nu en dan door een retorische woordenvloed onderbroken. Het gezagsargument viert er hoogtij, naar een persoonlijke mening van de auteur zoekt men vaak te vergeefs» (bl. 103).

Pattijn's gedachtengang wordt als volgt samengevat (bl. 193-194):

- 1) het recht van de handel, dat tot het secundaire volkenrecht behoort, is veranderlijk; doch niet het principe der handelsvrijheid: dit behoort tot het onveranderlijke primaire volkenrecht;
- 2) geen enkel volk mag een ander volk verbieden handel te drijven met vrije volkeren;
- 3) de Spaanse vaart op vrije Indische gebieden werd niet verboden door het Verdrag van Munster (1648);
- 4) indien deze vaart toch door het Verdrag werd verboden, dan is zulk verbod ongeldig;
- 5) moest het verbod toch gelden, dan zijn de Spanjaarden daardoor gebonden, niet de inwoners van de Oostenrijkse Nederlanden;
- 6) indien deze laatste toch gebonden waren, dan is dit thans, op grond van de clause «*rebus-sic-stantibus*», niet meer het geval.

E. Heeft het boek van *Pattijn* enige invloed uitgeoefend op het volkenrecht en op de internationale politiek?

Niet de minste. «Alle Europese regeringen hebben in het ontstaan van de Compagnie van Oostende een gebeurtenis van politiek belang gezien»... (bl. 227). «In het licht van deze gedachtengang kan de opheffing van de Compagnie van Oostende gemakkelijk worden verklaard. Het recht dat de Keizer had om als soeverein der Oostenrijkse Nederlanden van de vrijheid van handel en zeevaart gebruik te maken, moest wijken voor het hogere allesbeheersende tot recht verheven principe, dat, wie zijn macht vergroot, door zijn burenen tot herstel van de balans in een rechtvaardige oorlog zal worden gewikkeld» (bl. 231): het principe van de «balance of power».

F. Het boek van de Heer *De Pauw* eindigt met een *Synthese: Pattijn en Grotius*.

Daaruit blijkt, dat *Pattijn's* «*Mare liberum*» in grote mate op het eensluidend jeugdwerk van *Grotius* steunt. «Niet alleen zijn enkele basisregels... in beider werk identiek, maar zelfs is *Grotius'* juridisch systeem bij *Pattijn* aanwezig. De indeling in primair en secundair volkenrecht, zoals ze in het «*De Jure Praedae*» wordt aangetroffen, vinden we bij *Pattijn* terug, evenals het begrip natuurrecht zoals dit in het «*De Jure Belli ac Pacis*» wordt bepaald» (bl. 244).

Zo wordt dan ook de titel van het proefschrift gerechtvaardigd: «Het *Mare liberum* van *Grotius* en *Pattijn*».

In een Appendix publiceert de Heer *De Pauw* de brieven van de eerste Directeur van de Compagnie van Oostende, aan *Pattijn* gericht.

Het boek sluit met de nodige auteurs- en personenregisters.

G. Stellen we nu de vraag, of de Heer *De Pauw* in zijn opzet, zoals hierboven (litt. B.) beschreven, geslaagd is — dan menen we hierop bevestigend te mogen antwoorden. Niet enkel zien we de juridische theorieën ontstaan: we begrijpen tevens, waarom en hoe ze ontstaan. De besproken werken van *Grotius* en van *Pattijn* liggen niet droog en kaal op tafel: ze leven voor onze geest, omdat ze in de atmosfeer baden, waarin de auteurs gewerkt hebben.

Daartoe was een geduldig archiefonderzoek al even noodzakelijk, als de abstrakt-theoretische analyse. De Heer *De Pauw* geeft overigens (bl. 310) een lijst der door hem geraadpleegde archieven op.

Boeiend is het opsporen van de evolutie in de mentaliteit van *Grotius*, aan de hand van de diplomatieke geschiedenis, die er achter schuilt. Zo komt de Heer *De Pauw* tot een vrij streng oordeel omtrent het Delfts orakel. Hij toont aan, hoe *Grotius* zichzelf tegenspreekt (bl. 58); hoe naïef sommige van diens argumenten klinken (bl. 59); ja zelfs, dat *Grotius* niet steeds van oneerlijkheid vrij te pleiten is (bl. 250). De kritiek, waaraan *Grotius* (buiten Nederland) soms bloot staat, zal in het werk van *De Pauw* nieuwe steun vinden.

Doch ook de beschrijving van *Pattijn's* denken, ook de juiste waardering van deze «*petit maître*», mogen we een wetenschappelijke aanwinst noemen. Want ook het enge, het negatieve, het succesloze, maakt immers deel uit van de rechtsgeschiedenis.

De vorm laat niets te wensen over. De indeling van de stof is logisch en eenvoudig, zodat de lezer er dadelijk zijn weg in vindt. De analyse is zorgvuldig en scherp: elke bladzijde geeft een gevoel van betrouwbaarheid. De bestudering van elk probleem eindigt met een kernachtig besluit, zodat het werk zich gemakkelijk laat samenvatten. De zuiverheid van de taal, de helderheid van de stijl, de fijne ironie, maken het lezen tot een genoegen.

H. Met het zoëven besproken werk behaalde Dr. *De Pauw*, met eenparigheid van stemmen der rechtsgeleerde Fakulteit te Brussel, de hoogste academische titel: geaggregeerde van het hoger onderwijs.

We wensen Dr. *De Pauw* een vruchtbare wetenschappelijke loopbaan toe.

Prof. René DEKKERS.

BIBLIOGRAPHIE

Nederland

- Dijk M.P. van*, Kruisend wegverkeer. Met medew. van G.A. van der Sluis, IJmuiden, Vermande Zonen.
- Jongh J.J. de*, Rijttijdenwet en rijttijdenbesluit. Commentaar op de Rijttijdenwet 1936 en het Rijttijdenbesluit, 1960, Zwolle. W.E.J. Tjeenk Willink.
- Nota Jes A.*, Adoptie. Hoe kunnen wij een kind aan-nemen? Haarlem, De Toorts.
- Röling R.V.A.*, International law in an expanded world, Amsterdam, Djambatan.
- Snijders M.L.*, Het spel van de staat. Een politieke en staatkundige oriëntatie, Amsterdam, Scheltema & Holkema.

Frankrijk

- Deniau Jean-François*, Le Marché Commun, Presses Universitaires de France.
- Duverger Maurice*, De la dictature, Julliard.
- Gayet Jean*, Manuel de la police scientifique, Payot.
- Jauffret Alfred*, Manuel de droit commercial, Capacité, Libr. Gén. de Droit et de Jurispr.
- Kassem Badreddine*, Décadence et absolutisme dans l'œuvre de Montesquieu, Minard.
- Lefebvre Marcus*, Le Pouvoir d'action unilatérale de l'administration en droit anglais et français, Libr. Gén. de Droit et de Jurispr.
- Mousseron Jean-Marc*, Le Droit du breveté d'invention, Libr. Gén. de Droit et de Jurispr.
- Neurisse André*, Précis de droit budgétaire, Libr. Gén. de Droit et de Jurispr.
- Papanicolaidis Démètre*, Introduction générale à la théorie de la police administrative, Libr. Gén. de Droit et de Jurispr.
- Rieg Alfred*, Le Rôle de la volonté dans l'acte juridique en droit civil français et allemand, Libr. Gén. de Droit et de Jurispr.
- Ripert G. avec le concours de Durand P. et Roblot R.*, Traité élémentaire de droit commercial T.II. Libr. Gén. de Droit et de Jurispr.
- Rousseau Gérard*, L'Agent judiciaire du trésor public, Libr. Gén. de Droit et de Jurispr.
- Spyropoulos Georges*, L'Administration des œuvres sociales par les comités d'entreprise, Libr. Gén. de Droit et de Jurispr.
- Vedel Georges*, Droit administratif, Nouv. édit. refon-due, Presses Universitaires de France.

Engeland

- Bowker A.E.*, A Lifetime with the Law, W.H. Allen.
- Burke John*, Encyclopaedia of Road Traffic Law and Practice, Sweet & M.
- Chenery J.T.*, An Introduction to the Law and Prac-tice of Betting and Bookmaking, Sweet & M.
- Davidson L.D. & R. Gehman*, The Jury is Still Out. Panther, Hamilton, Staff.
- Hanbury H.G.*, The Principles of Agency, Stevens & Sons.
- Haydon E.S.*, Law and Justice in Buganda, Butterworth.
- Hazard J.N.*, Settling Disputes in Soviet Society, Co-lumbia U.P.
- Hill Harold Arthur & J.H. Redman*, Law of Landlord and Tenant, W.J. Williams & M.M. Wells, Butterworth.
- Horsfield P.M.*, Equity, Sweet & M.

- Keve P.W.*, The Probation Officer Investigates, Minn. U.P. Oxf. U.P.
- Kennedy J.P. & J.B. Williams*, Police Operations Poli-cies and Procedures, Blackwell Sci.
- Landsdown A.V.*, Outlines of South African Criminal Law and Procedure, Sweet & M.
- Maurice S.G.*, The Charities Act, 1960, with Annota-tions, Sweet & M.
- Radin E.D.*, Crimes of Passion, Brown, Watson.
- Ringrose C.W.*, Where to Look for Your Law, 13th. ed. Sweet & M.
- Scott C.L. & B. Garrett*, Leadership for the Police Supervisor, Blackwell.
- Traini R.*, Murder for Sex, Kimber.
- Wilson G.*, Caravan Sites and Control of Development Act, 1960. Butterworth.

Zwitserland

- Trois aspects de l'action pénitentiaire*, Cycle de Stras-bourg, septembre 1959. Three aspects of penal treatment, Seminar of Strasbourg, Berne, Staempfli.
- Bendel Felix*, Die strafrechtliche Verantwortlichkeit bei der Verletzung der Regeln der Baukunde, Mit einem Vorw. von Jean Graven, Winterthur, Keller, 1960.
- Dürr Charles*, Loi fédérale sur l'assurance en cas de maladie et d'accidents. Annotée par C'D' Berne, Dürr, Rheinfelden, Schrift Verlag. 1960.
- Englert Christian*, L'invention faite par l'employé dans l'entreprise privée. Exposé de droit comparé, Basel, Verlag für Recht und Gesellschaft, 1960.
- Hierstand Hans, Bannwart Arthur*, Nouveau guide juridique suisse. Version française et adapt. pour la Suisse romande de Claude Schmidt, Genève, Ed. Générales, 1960.
- Keller Adolf*, Die Kritik, Korrektur und Interpretation des Gesetzeswortlautes, Winterthur, Keller, 1960.
- Locher Kurt*, Das schweizerisch-deutsche Doppelbe-steuerungsabkommen, Textausgabe und Praxis, Basel, Verlag für Recht und Gesellschaft.
- Nägeli Elisabeth*, La nouvelle loi sur la nationalité du 29 septembre 1952 et la loi complémentaire du 7 décembre 1956. Trad. par Renée Catin-Robert, Neuchâtel, Delachaux et Niestlé, 1959.
- Sandoz Henri*, La procédure ordinaire de saisie et de vente forcée à l'époque bernoise dans le pays de Vaud, Lausanne, 1960.
- Stauffacher Werner*, Schweizerisches Obligationen-recht. Die Bundesgesetz über das Schweizerische Zivilgesetzbuch, 5. Teil, vom 30 März 1911, und über die Revision der Titel 24-23 des Obligationen-rechts vom 18. Dez. 1936 und einige einschlägige Verordnungen, Mit Vorw. Anmerkungen und Sach-register, Zürich, Orell Füssli. 1960.
- Thalmann-Antenen Helene*, La situation de la femme selon le Code civil suisse. Droit de la famille et droit des successions. Trad. par Renée Cattin-Robert, Neuchâtel, Delachaux et Niestlé, 1959.
- Zürcher Meret*, Die Behandlung jugendlicher Delin-quenten im alten Zürich, Winterthur, Keller, 1960.

Oostenrijk

- Gass Ernst*, Ursache, Grund und Bedingung im Rechts-geschehen, Ein Beitr. zum Kausalitätsproblem, Graz, Köln, Böhlau, 1960.
- Goldast Melchior*, Monarchia S. Romani imperii, Un-veränd. photomechan. Nachdr. d. 1611-1614 ersch. Ausg. T. 1-3 - Graz, Akad. Druck u. Verlagsants.

Duitsland

- Bülow Arthur u. Hans Arnold*, Der internationale Rechtsverkehr in Zivil- und Handelssachen. Quellensammlung mit systemat. Darstellungen u. e. Länderübersicht, München u. Berlin, Beck, 1960.
- Dalcke Albert*, Strafrecht und Strafverfahren, Eine Sammlung d. wichtigsten Gesetze d. Straf- u. Ordnungsrechts u. d. Straf- u. Bussgeldverfahrens mit Erl. völlig Neubearb. u. erw. Aufl. von Ernst Fuhrmann u. Karl Schäfer, Berlin, Schweizer, 1961.
- Dick Oskar*, Bewertung und Verwertung von E. Erfindungen mit Patent- und Lizensbeispielen. Leitfaden f. Anmeldung u. Auswertung mit Steuer- und Bewertungsrichtlinien f. freie u. Arbeitnehmererfindungen. — Hannover-Kirchrode: Opperman, 1960.
- Dilcher Hermann*, Die Theorie der Leistungsstörungen bei Glossatoren, Kommentatoren und Kanonisten. (Auf. Anregung u. unter Mitw. d. Stadt Frankfurt a. M. hrsg. von d. Wissenschaftl. Gesellsch. an d. Johann Wolfgang Goethe-Universität Frankfurt a. M. Frankfurt a. M., Klostermann, 1960.
- Fischer Robert*, Die Rechtsprechung des Bundesgerichtshofes. Ein Rückblick auf d. ersten 10 Jahre. Karlsruhe, C. F. Müller, 1960.
- Fleck Rudolf u. Hans Joachim Meyer-Marsilius*, Niederlassung im Ausland, Handbuch d. Niederlassungsrecht, Niederlassung dt. Firmen im Ausland u. ausländ. Firmen in Deutschland. Losebl. Ausg. 1960, Köln, Wirtschaftsdienst, 1960.
- Ganske Joachim*, Der Begriff des Nachteils bei den strafprozessualen Verschärfungsverboten. Berlin, de Gruyter, 1960.
- Geigel Reinhart u. Robert Geigel*, Der Haftpflichtprozess mit Einschluss des materiellen Haftpflichtrechts. 10. Neubearb. Aufl. München u. Berlin, Beck, 1961.
- Goldbaum Wenzel*, Urheberrecht und Urhebervertragsrecht, Kommentar, Aufl. Baden-Baden, Verl. f. Angewandte Wissenschaften 1961.
- Grünwald Joachim*, Das Eigentum und das Eigentumsrecht in der sowjetischen Besatzungszone Deutschlands. Bonn, Röhrscheid, 1961.
- Henning Rudolf*, Der Maßstab des Rechts im Rechtsdenken der Gegenwart. Münster/Westf. Aschen-dorff, 1961.
- Herrmann Joachim*, Die Anwendbarkeit des politischen Strafrechts auf Deutsche im Verhältnis zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Deutschen Demokratischen Republik. Bonn, Röhrscheid, 1960.
- Holtgrave Walter*, Neues Miet- und Wohnrecht. Kommentar zum Gesetz über d. Abbau d. Wohnungszwangswirtschaft u. über e. soziales Miet- u. Wohnrecht. Berlin u. Frankfurt a. M., Vahlen, 1960.
- Krüger Hildegarde*, Die Rechtsstellung des unehelichen Kindes nach dem Grundgesetz, Berlin, Luchterhand, 1960.
- Leitfaden des Arbeitsrechts*. Von Roger Schlegel unter Mitarb. e. Autorenkollektivs. Berlin, VEB Dt. Zentralverl. 1960.
- Martin Ludwig*, Trunkenheit am Steuer und Strafjustiz, Vortrag anlässl. e. Tagung d. Bundes f. Alkoholfreien Verkehr in Hamburg am 9 Oktober 1959. Hamburg, Bundesstr. 45 Bund f. Alkohol-freien Verkehr e.v. 1959.
- Meeske Helmut*, Der Prokurist. Seine Rechtsstellung u. seine Rechtsbeziehungen. Heidelberg, Verl. Ges. Recht u. Wirtschaft, 1960.
- Model Otto*, Im Falle meines Todes. Ratschläge f. d. Hinterbliebenen zur Wahrnehmung ihrer Rechte u. Pflichten nebst Musteranträgen u. Musterfassungen. Köln, O. Schmidt, 1960.
- Mutze Otto*, Aktivierung und Bewertung immaterieller Wirtschaftsgüter nach Handels- und Steuerrecht. E. Schmidt, 1960.
- Rauscher auf Weeg, Hans Hugo von*, Das Aufführungsrecht der Interpreten und Schallplattenhersteller nach geltendem deutschen Recht. Kohlhammer, 1960.
- Neumann-Duesberg, Horst*, Betriebsverfassungsrecht, Ein Lehrbuch, Berlin, Duncker & Humblot, 1960.
- Schaefer Karl Heinz*, Die Schadensfeststellung im Lastenausgleich, Kommentar zum Feststellungsgesetz u. zu d. Vorschriften d. Lastenausgleichsgesetzes über d. Berücks. u. Feststellung von Schäden, Unter Mitw. von Adolf de Boer, 2. Aufl. Losebl. Ausg. Frankfurt, Wirtschaft u. Verwaltung, 1960.
- Schmidt Lothar*, Die Strafzumessung in rechtsvergleichender Darstellung, Zugleich e. Beitrag zur Strafrechtsreform, Berlin, Duncker & Humblot, 1961.
- Schneider Ludwig*, Gemeinderecht, in Hessen, Neubearb. Aufl. Göttingen, Schwartz, 1961.
- Schnetz Heinz*, Das Kind als klassischer Zeuge bei Sexualdelikten, Geleitw. von H. Mork, Darmstadt, Nürnberg, Düsseldorf, Berlin, Stoytscheff.
- Schulze Erich*, Liberalisierung und Urheberrecht, Libéralisation et droit d'auteur, Berlin u. Frankfurt a. M. Vahlen; 1961.
- Seeler Hans-Joachim*, Die Staatsangehörigkeit der Volksdeutschen, Frankfurt a. M., Berlin, Metzner, 1960.
- Spitta Theodor*, Kommentar zur Bremischen Verfassung von 1947. Bremen, Schünemann, 1960.
- Steiner Anton*, Zwangsversteigerung und Zwangsverwaltung in der Deutschen Bundesrepublik und in Berlin-West. Kommentar zum Zwangsversteigerungsgesetz unter Berücks. d. Rechtes aller Länder d. Bundesrepublik erg. u. durchges. Aufl. von Hermann Riedel Erg. 1960. Berlin, Schweitzer, 1960.
- Thannheiser Wilhelm Georg, Wende u. Robert Zech*: Handbuch des Bundesversorgungsrechts, München-Stutz, 1960.
- Westermann Harry*, Grundbegriffe des BGB. Eine Einf. an Hand von Fällen, Kohlhammer, 1960.
- Zipfel Walter*, Preisrecht, Sammlung d. wichtigsten Gesetze u. Verwaltungsvorschriften auf d. Gebiete d. Preisrechts u. d. landwirtschaftl. Marktordnung Zusammenge stellt. mit e. Einf. u. mit Anm. vers. München u. Berlin, Beck, 1960.

BALIELEVEN

Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen

Vergadering van 10 maart 1961
Spreekbeurt van Dr. A. De Waele

Op vrijdag 10 maart sprak in het Rubenshof voor de leden van de Vlaamse Conferentie de Heer Arthur De Waele, dr. jur. en econ. Dhr. De Waele studeerde verkeerseconomie te Keulen en is een erkend specialist in Belgische en Europese transportproblemen.

Het onderwerp der spreekbeurt, de toekomst van het verkeer te Antwerpen is actueel, en het werd op duidelijke en boeiende wijze voorgesteld aan de hand van schetsen en kaarten.

De problemen van het verkeer zijn, aldus spreker, niet op de eerste plaats van technische aard; de inge-

nieur kan technisch veel meer oplossen dan de gemeenschap financieel kan bekostigen. De techniek heeft grotere mogelijkheden dan de economie. Het streven naar welvaart zal werkelijk slagen in de mate dat een verantwoorde economische keuze wordt gedaan tussen de technische middelen.

In het verkeer is dit des te meer waar daar de technische ontwikkeling met reuzeschreden vooruit gaat; reeds beleven wij de overbelasting van de steden op het stuk van vervoer. Wanneer de Carnotstraat zal verbreed zijn, zal ze voor het intussen vermeerderde vervoer even ontoereikend zijn als thans. De parking voorzien door een grootwarenhuis te Antwerpen, volstaat niet eens om de wagens van het eigen personeel op te sloppen. Natuurlijk staan deze wagens niet op deze parking, maar belasten de verkeersaders.

In het licht van deze enkele gegevens blijkt hoe complex het probleem is en hoe de econoomist moet kunnen optreden met kennis van zaken. Spreker stelt derhalve voor achtereenvolgens in Antwerpen (de economische eenheid, die zich uitstrekt tussen Kontich en Brasschaat en tussen Zwijndrecht en Wijnegem) de wegen, de spoorwegen en de openbare vervoerdiensten onder ogen te nemen.

A. Wegen.

Wat bezit Antwerpen aan goede wegen? Van Noord tot Zuid bestaan de leien, die van een onschatbare waarde zijn, vermits ze tangentieel voorbij de city lopen. Op deze wijze wordt een zekere uittrekking van deze city in de hand gewerkt en wordt verhinderd dat een overlast van vervoer in het centrum zou terechtkomen.

Toegangswegen tot deze city zijn: de Meir, die reeds verzadigd is, de Paardenmarkt en de Oude Vaartplaats, die echter slechts op hun eerste sectie breed genoeg zijn. Hetzelfde is het geval met andere straten die vanaf het Zuid en de Amerikalei stadinwaarts lopen. Hier moet het verkeer door bepaalde doorsteken verbeterd worden. Tegelijk moet nochtans worden vermeden dat het centrum zou overbelast worden en in elk geval moet de aanleg geschieden dat deze moderne straten kunnen dienen voor transiterend verkeer; ze mogen dus niet tegenover elkaar uitmonden. Hier ligt de gelegenheid om meteen de ouderwetse kwartieren van de binnenstad te revaloriseren om tegen te gaan dat deze binnenstad zou ontvolken ten laste van een overmatige uitbreiding in de ruimte.

Een middel om ruimte te creëren is zeker het wegbreken van kleinere huizenblokken, zo b.v. tussen de Groenplaats en de Oude Koornmarkt, rondom de Kathedraal, tussen Melkmarkt en Lijnwaadmarkt, tussen de Minderbroedersrui en de oude Goddaert, enz. Hier ligt de enige mogelijkheid om binnen aanvaardbare perken ruimte te winnen; op deze plaatsen mag geen nieuwbouw meer worden toegelaten.

In het verlengde van de tangent (de leien) liggen noorderlijk betrekkelijk goede wegen naar Ekeren en Merksem. Deze laatste weg is nochtans zijn verzadiging nabij. Het zou aanbeveling verdienen dadelijk een eerste stuk autosnelweg uit te voeren tussen de Turnhoutse poort via Bredapoort en IJskelder tot aan de Kleine Barreel, het verkeer naar Brasschaat, Kapellen en het noordelijk deel van de haven zou aldus gevoelig worden ontlast en het afstandsverkeer zou gescheiden worden van het stadsverkeer.

De hele vraag is hoe men van uit Antwerpen op deze baan zou komen. Naar Schijnpoot rijden is geen attractie en de Noorderlaan is reeds zwaar genoeg belast. Er dient te Antwerpen in elk geval een tweede

tangente te komen. De eerste is zwaar belast en heeft dringend enkele viaducten nodig (Tunnel, Keizerlei en Rooseveltplein, Nationale Bank). Bovendien worden de leien stilaan penetratieweg en niet meer louter tangent. Van de Dam over het Astridplein tot aan de Belgiëlei moet een tweede ader van groot verkeer worden aangelegd, die ten Noorden moet aansluiting geven met een nieuwe oeververbinding.

Eens zal de huidige tunnel moeten ontdubbeld worden. Naar berekeningen die Dr. De Waele onlangs verrichtte, zou 60 % van het verkeer over de Schelde betrekking hebben op deze verbinding of gedeeld worden tussen deze en een nog meer noordelijk gelegen oeververbinding. De overtocht via het Zuid schijnt minder werken te vergen. Nochtans zal een tunnel of brug aan het Kiel moeten gekoppeld worden met de verdwijning van het Zuidstation en met de volledige verlegging van het spoor aldaar. Daarenboven moet nog het grote ringspoor door een spoor op de kleine ring worden vervangen en is een kleine Ring in autostradevorm nodig tussen het Zuid en de Turnhoutse Poort bij een zuidelijke oeververbinding. Aan loutere wegwerken zijn in het Zuiden evenveel werken vereist als wat spreker in het Noorden wil voorstellen. Aan bijkomende werken is de noordelijke oplossing voordeliger.

De tunnel richting Vlaanderen, gekoppeld met een spoortunnel zou in de omgeving van het Noorderplein een reeks kunstwerken vergen, nagenoeg even belangrijk als deze op het Kiel. Door de huidige stapelplaats zou een autostrade over de Dam naar een verdelingspunt in de autostrade uitlopen op de Bredapoort. Zodoende wordt meteen alle verkeer op het Noorderplein en op de Noorderlaan ontlast en heringericht.

Op de dam zou op deze weg een nieuwe laan aansluiten die zou ontstaan uit een verbreding van de Dambruggestraat en verderop via Astridplein tot aan de Belgiëlei lopen. In het Noorden zou deze weg een vertakking hebben naar de Noorderlaan; oostelijk zou ze een vertakking moeten krijgen naar het Schijnpoot. Zuidelijk zou dezelfde laan verder lopen in de Belgiëlei en in de Plantijn Moretuslei, die thans beiden dood lopen in de flessenhals van de Pelikaanstraat.

Wat nu de wegen naar het Zuiden betreft, hier bestaan verschillende goede lanen en wel Van Rijswijklei en de Jan De Voslei. Met de aanleg van een enkel richtingsverkeer op de Mechelsesteenweg in Berchem is het debiet aanzienlijk verbeterd. Het ware wenselijk dat rond het Albertpark het enkelrichtingsverkeer helemaal zou worden ingevoerd. Het vlot verkeersverloop is niet in de eerste plaats beperkt door het aantal voertuigen, maar wel door de mogelijkheden van kruisen en snijden die de doorgaande stroom remmen. Thans bestaan rond het Albertpark nog 22 mogelijkheden dat een voertuig de rijweg van een ander zou snijden, dit aantal kan door enkele richting op 10 worden herleid en nog verder tot 5 worden beperkt door twee korte ondergrondse of bovengrondse lanen.

De volledige uitbouw van een kleine Ring mag niet lang meer uitblijven; niettemin is de sectie Schijnpoot-Merksem de meest dringende. Het verkeer, komende uit de agglomeratie is voor 4/5 bestemd voor de agglomeratie en voor 1/5 voor verderop.

De verkeerstoeestand zal echter, ondanks alle werken, steeds maar moeilijker en moeilijker worden; dezelfde situatie tekent zich af in de steden van de U.S.A. waar men thans de idee verlaten heeft om een autoverkeer in de steden onbeperkt uit te breiden. Thans immers keert men terug tot de uitbouw van moderne openbare verkeersbediening. Dit zal de laat-

ste en enige financieel aanvaardbare mogelijkheid zijn. Het openbare vervoer moet dus dringend gerevalueerd en gemoderniseerd worden.

B. Spoorwegen.

Door Antwerpen moeten twee spoorlijnen komen: Brussel-Nederland en Kempen-Vlaanderen. Dat is op twee wijzen te verkrijgen: de eerste manier is het verleggen van alle spoorverkeer naar de kleine ring. Dan zou Antwerpen door twee stations Oost en Dam worden bediend. Het Centrum zou niet meer rechtstreeks worden bediend door een station, maar voor het totaal der Antwerpse agglomeratie zou een groter aantal inwoners dichter bij een station komen te liggen; een druk verkeer van en naar de stations zou uit het Centrum verdwijnen. De oude spoorweg kan dan gebruikt worden als autostrade tussen Astridplein, Berchem Poort en Ooststation; het lokale verkeer zou gaan via een verbrede Pelikaanstraat en de Plantijn en Moretuslei.

Een tweede oplossing is ten minste twee sporen te bewaren en te laten aankomen in het Centraal station. Dit zou gunstig zijn voor het omnibusverkeer dat o.a. naar Kapellen, Lier, Boom, St.-Niklaas en Mechelen in de komende jaren een grote ontwikkeling zal kennen. Het ware de meest economische formule, want van een Metro kan in een stad met een ondergrond zoals te Antwerpen en met een verspreide bevolking absoluut geen sprake zijn.

Indien het treinverkeer in het Centraal Station moet behouden worden, dan zal het volgende onvermijdelijk worden:

— doortrekken naar de Dam op een viaduct over de nieuwe tangentlaan; de goederentreinen blijven over de ring lopen, maar komen achter de Gasfabriek. Deze doorsteek Centraal-Dam is 1,5 km lang en in elk geval moet hij er komen voor het wegverkeer.

— het Centraal moet een weinig oostelijk herbouwd worden, in elk geval kan men het verkeer van en naar het station en het bijkomende stadsverkeer niet sluizen door straten als de Pelikaanstraat. Dan moet de Dierentuin verdwijnen. In andere steden is er ook geen dergelijke gelegenheid in het stadscentrum; dit is urbanistische onzin.

C. Trams.

Tot slot handelt spreker schematisch over het openbaar stedelijk vervoer. De tram door een busdienst vervangen is een oplossing, die niet veralgemeend kan worden. Hier of daar zal dergelijke maatregel tijdelijk het verkeer vlotter maken, maar uiteindelijk zullen de bussen samen met het overige verkeer trager en trager worden en uiteindelijk helemaal vastlopen. Afzonderlijke trambanen op de grote aders zijn dringend nodig. Het is de meest economische oplossing om het massaverkeer te verwerken. Bovendien is de uitbating van moderne trams met 250 plaatsen, bediend door twee man, de meest economische die er is.

Na deze zeer interessante en concrete uiteenzetting werden aan de spreker verschillende vragen gesteld, o.a. door gemeenteraadslid Mr. L. Rombaut, die de wens uitdrukte dat Dr. De Waele een gelijkaardige uiteenzetting zou geven in de gemeenteraad.

I. De Weerd.

NECROLOGIE

Mr. Constant Smeesters

De Balie van Antwerpen heeft zopas een zwaar verlies ondergaan door het overlijden van haar oud-stafhouder Mr. Constant Smeesters. Er werd aan zijn nagedachtenis op een plechtige zitting van de Rechtbank op 9 maart l.l. een rouwhulde gebracht.

Wij delen hieronder de tekst mede van de rede, uitgesproken te dezer gelegenheid door de Heer Stafhouder Marcel Roost.

* * *

De Balie is U erkentelijk voor uw deelneming in haar leed. Niets kon voor ons een groter troost zijn dan de blijken van uw sympathie, en het bewustzijn dat de Magistratuur en de andere leden van de gerechtelijke familie met ons meevoelen in onze rouw.

En welke rouw? Wij treuren om het verlies van een uitnemend Confrater en een groot Stafhouder, wiens uitzonderlijke geestesgaven onze Orde tijdens een meer dan vijftigjarige loopbaan onophoudend en op velerlei gebied tot grote eer hebben gestrekt.

Stafhouder Constant Smeesters stamde uit een juristengeslacht. Zijn grootvader was advocaat, en zijn vader, die deel uitmaakte van de staande magistratuur, is o.m. Substituut van de Procureur des Konings te Antwerpen geweest.

Het lag dus voor de hand dat Constant Smeesters in de rechten zou gaan studeren. De vijf examens legde hij alle met de grootste onderscheiding af en in 1901 promoveerde hij tot Doctor in de Rechten van de Katholieke Universiteit te Leuven.

Onmiddellijk daarop wordt hij als stagiair bij onze Balie toegelaten.

Bij zijn patroon, Mr. Albert Maeterlinck, verkrijgt hij ruimschoots gelegenheid zich in het handelsrecht en in het zeerecht, waartoe hij zich bijzonder voelt aangetrokken, te verdiepen.

Zeër spoedig ontwaart de Balie de uitzonderlijke gaven van de jonge stagiair. In 1903 wordt hij reeds secretaris van de Conférence du Jeune Barreau, en in 1904 ondervoorzitter, gelijktijdig met zijn inschrijving op de tabel van de Orde. Twee jaar later is hij voorzitter en in 1907 spreekt hij op de openingszitting een feestrede uit, waarin hij de psychologie van het Belgisch volk diepgaand tracht te ontleden, en nagaat hoe de nieuwe toestanden in het economisch leven op haar inwerken.

Uit deze feestrede « L'Ame belge et la Vie Contemporaine » wil ik de volgende plaatsen aanhalen omdat zij een levensprogramma schetsen waarvan Constant Smeesters nooit is afgeweken:

« ... n'est-il pas conforme au plan créateur que nous multiplions sans cesse l'activité des sources de vie qui jaillissent en nous ? »

« La vie, mais c'est le besoin inné de tout être qui respire, c'est son but, c'est sa fin. »

« Elle déborde autour de moi, en effluves généreuses qui m'énivrent et qui m'exaltent. »

« Je veux la vivre, mais en homme de mon siècle, afin d'en goûter toute l'âpre saveur. »

« La vie d'aujourd'hui, c'est la lutte, la lutte ardente et féconde, qui trompe les volontés, qui hausse les caractères, qui fouette l'humanité. »

« Vivons la vie. Vivons la lutte. Ruons-nous, ardents et jeunes, au combat fier et mâle de l'existence. »

Deze opvattingen hebben zijn levensloop beziel. De taak die hij zich toen stelde: waar hij nuttig kon zijn, in de eerste rang te staan onder de dienaren van Maatschappij en Recht, heeft hij schitterend volbracht.

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad

En wel het meest in dit Gerechtsgebouw, want, naar hart en ziel, was hij er toe voorbestemd een advocaat, een groot advocaat te zijn: groot om zijn nauwgezetheid in het vervullen van zijn plichten, groot om zijn uitgebreide en diepgaande kennis van het recht, groot om zijn schitterende welsprekendheid, groot om zijn onbeperkte toewijding aan de hem toevertrouwde belangen, groot om zijn offervaardigheid in het dienen van onze Orde.

Nooit deden wij vergeefs beroep op hem. Van 1919 tot 1925 had hij zitting in de Raad der Orde.

Er werd hem toen opgedragen de beroepslessen te geven, taak waarvan hij zich jarenlang heeft gekweten.

In 1928 werd hij opnieuw tot lid van de Raad verkozen en werd hij secretaris van de Orde.

Zijn kunde en toewijding bij het vervullen van deze belangrijke functies, maar nog meer misschien zijn verdiensten en begaafdheden als advocaat drongen hem in 1945 als het ware aan de keus van zijn confraters op voor de hoogste waardigheid die zij aan een hunner kunnen toekennen.

Als Stafhouder trad hij met de hem ingeboren takt en beleid op, en met het gezag dat hij door zijn onberispelijk beroepsleven had verworven.

Hij werd een groot Stafhouder door dezelfde gaven die hem tot groot advocaat hadden gestempeld.

Zijn stem weerklonk hoofdzakelijk in de gehoorzalen van de Rechtbank van Koophandel. De aard van de hem toevertrouwde zaken bracht niet dikwijls mede dat hij voor U pleitte.

Niettemin, en zulks is een blijk te meer van zijn veelzijdige bekwaamheden, is hij gedurende enige jaren plaatsvervangend rechter in uw Rechtbank geweest.

Naast zijn buitengewoon drukke praktijk is Stafhouder Smeesters erin geslaagd de tijd te vinden om wetenschappelijk werk te verrichten. Talrijke geschriften heeft hij als blijvend monument van zijn rechtskennis achtergelaten.

Het «Manuel de Droit Commercial», het «Contrat de transport par eaux intérieures», de «Eléments de Droit maritime comparé», en vooral zijn standaardwerk, het alomtegenwoordige «Droit maritime et droit fluvial», munten uit door helderheid in de uiteenzetting en door hun hoogstaand wetenschappelijk gehalte.

Steeds zullen zij bekend blijven als de belangrijkste bijdragen tot de hedendaagse rechtsleer inzake Belgisch zeerecht.

Ofschoon hij zich nooit met politiek heeft ingelaten, heeft Stafhouder Smeesters toch op wetgevend gebied een onmiskenbare invloed weten uit te oefenen telkens als hem een verbetering van het vigerend recht noodzakelijk voorkwam.

Ettelijke teksten heeft hij opgemaakt, die dank aan zijn doorzettingsvermogen, door de regering als wetsontwerpen werden overgenomen.

Aldus kwamen o.a. tot stand de wet houdende oprichting van de Onderzoekscommissie in Zeevaartzaken, de wet op het connossement in de binnenscheepvaart en de wet op de rivierbevrachting.

Het is onmogelijk hier de arbeid te gedenken, die hij heeft gepresteerd in de schoot van de raadgevende lichamen waarvan hij lid was. Hij oefende een doorslaggevende invloed uit op de beraadslagingen van de Hogere Raad voor de Scheepvaart en van de Hogere Raad voor de Binnenvaart, en hij leidde met gezag de werkzaamheden van meerdere verenigingen, die om de bloei van onze zeehandel bekommerd zijn.

Met economische problemen hield hij zich insgelijks onledig. Hij publiceerde verhandelingsen waarin hij voor een uitbreiding van onze koopvaardijvloot opkwam.

Het is onbegonnen werk de omvangrijke activiteit van deze buitengewone man te trachten te schetsen.

Weinigen vermoeden de verscheidenheid en de uitgebreidheid van hetgeen hij heeft gepresteerd. Maar allen die hem benaderden weten dat hij niet enkel een uitmuntend advocaat was, doch ook een minzame confrater, een geestig man met een uitgesproken gevoel voor humor, een man met een uitzonderlijke cultuur, die met enthousiasme het schone in kunst en letteren kon waarderen.

De Balie, waarvan ik de ontroerde tolk ben, is er gevoelig voor dat U, Mijne Heren, haar geliefde Stafhouder Constant Smeesters in deze plechtige zitting hebt willen gedenken.

In naam van de Orde verzeker ik de nabestaanden van de dierbare overledene, in het bijzonder Mevrouw de Foix, Mevrouw Leschevin en de Heer Dr. en Mevrouw Van Vyve, alsmede zijn gewezen medewerkers, de Heer Pedro Delahaye, Radsheer in het Hof van Casatie, Mr. Lionel Tricot en Mr. Jacques Dauwe, dat wij innig deelnemen in hun rouw, die insgelijks de onze is.

MEDEDELINGEN

Interuniversitair Centrum voor Sociaal Recht

Het Interuniversitair Centrum voor Sociaal Recht organiseert een studiedag op zaterdag 6 mei 1961 te 9.45 uur in de zaal van de Academieraad van de Rijksuniversiteit te Gent, Universiteitstraat, 14.

Onderwerp: De fout en de arbeidsongevallen op de weg van en naar het werk.

Rapporteurs: Mr. M. Cornil, advocaat bij het Hof van Beroep te Brussel, en de Heer O. De Leye, substituit-auditeur-generaal bij de Raad van State.

Degenen die aan de studiedag wensen deel te nemen worden verzocht hiervan kennis te geven aan het Secretariaat van het Centrum, J. Lambrechtslei, 6, Hove.

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift van de Vrederechters, jrg. 1960 - n° 12: Rechtspraak.

De Gemeente, jrg. 1961 - n° 2:

B. de Grunne, In België gaat het anders!... — F. Geerts, De gemeentebesturen en de met het zegel gelijkgestelde taxes. — M. Daenens, De tijdelijke gemeentesecretaris. — P. Lefevre, Wegverkeer.

Nederlands Juristenblad, jrg. 1961 - n° 9:

J.M. Kan., De nieuwe financiële verhouding tussen Rijk en gemeente. — J.C. Van Oven, Bij het aftreden van Mr J. Donner. — Jur. G. Czapski, Duitse «Wiedergutmachungs»-betalingen en de Nederlandse belastingheffing. — Het echtscheidingsvraagstuk. — W.L. Schenk, De rechtspersoonlijkheid van verenigingen vóór 1838 opgericht.

Nr 10:

A.A.L.F. van Dulleman, De nieuwe strafprocedure in Frankrijk. — Benno Stokvis, Aantekeningen bij het Regeringsontwerp Burgerlijk Wetboek, Boek 5. — J.D. Van der Meulen, Problemen rond de inbeslagname van gestolen voorwerpen. — B. Van Marwijk Koy, Inbeslagname van gestolen voorwerpen. — J.C. Van Oven, Het Belgisch Burgerlijk Wetboek in het Nederlands. — H.F. Van Panhuys, Vergadering van de Nederlandse Vereniging voor Internationaal Recht.